ŞARKIŞLALI
ÂŞIK SERDARÎ
VE
YÖRE HALK ŞAİRLERİ

Ahmet ÖZDEMİR

ŞARKIŞLA
KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ

ŞARKIŞLALI
ÂŞIK SERDARÎ
VE
YÖRE HALK ŞAİRLERİ

Ahmet ÖZDEMİR

Dizgi: Nilgün Baysal
Alemdar Mah. Biçkiyurdu Sok. Nur Han 4/305
Sultanahmet / İST. Tel: 512 45 46 - 512 32 61

Baskı: Kuşak Ofset Matbaası
Himaye-i Etfal Sok. Yıldırım Han
Cağaloğlu / İST. Tel: 520 85 80 - 527 41 03

Baskı Tarihi: 1997 - Aralık

ŞARKIŞLA KÜLTÜR SANAT VE
SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ'NİN YAYINIDIR

İsteme Adresi:
Ali Nihat Tarlan Cad. 1/18 Bostancı - İST.
Tel: (0216) 362 46 54

Birinci Baskının Önsözünden

Şarkışlalı Aşık Serdarî hakkında küçük bir kitap hazırlamayı yirmi yıl önce düşünmüş, araştırmalara başlamıştım. İstanbul'da bir kuşak Şarkışla'lı gence tam anlamıyla ağabeylik etmiş, onları hayata hazırlamış, özgüven kazanmalarına katkı sağlamış olan büyüğümüz Abdullah Demiral'ın isteği üzerine 1979 yılında bastırarak, gelir sağlaması amacıyla Şarkışlalılar Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'ne teslim etmiştim. Yenilerine yol açar ve teşvik unsuru olur amacıyla kitaba "ŞAR-DER Yayınları No: 1" numarasını da vermiştim. Kitap umduğumun üzerinde ilgi gördü. Bine yakın kitap bir kaç ay içerisinde dağıtıldı. Bir o kadar da Dernek'te bulunuyordu. Bu arada "12 Eylül Dönemi" başladı. Derneklerin faaliyeti askıya alındı.

Bu dernek için, sağdan soldan topladığım çok sayıda kitapla birlikte, Serdarî'nin kitapları da, Derneğin eşyaları ile birlikte önce bir depoya nakledildi, sonra maalesef kayboldu. Dernek'te var diye bir kaç kitap bile ayırıp saklamamıştım. Ne yazık ki o kitaplardan bende bir nüsha bile kalmadı. Folklor araştırmacısı arka-

daşlarımın emanet olarak isteklerini bile karşılayamamanın mahcupluğunu hep duydum.

Şimdi İstanbul'da bulunan Şarkışlalı hemşehrilerim, yeniden kurdukları yardımlaşma, dayanışma ve kültür amaçlı dernekleri adına bu kitabı tekrar yayınlamak istediklerini söylediler. Kendilerine elimde mevcudunun olmadığını söyledim. Değerli Avukat kardeşim Ahmet Lütfü Akkuş, kitabın fotokopisini temin edebileceğini söyledi ve sözünde durdu.

Bana, birinci baskıyı yeniden gözden geçirmek, yine bu baskı da bilmeyerek neden olduğum bir kaç yanlışı düzeltmek, aradan geçen süre içerisinde; Şarkışla'da mülkî bölünmeler sebebiyle, değişen çevre ile ilgili bazı bilgileri tazelemek ve Serdarî ile ilgili küçük eklemeler yapmak kalmıştı.

Umuyorum Şarkışla Kültür Sanat ve Sosyal Dayanışma Derneği bu kitabın devamını getirecek, bu bölgenin yetiştirdiği diğer halk ozanları ile ilgili kitaplar da yayınlayacaktır. Ancak, bunlar birer birer ortaya çıkana kadar bir güldeste kararınca da olsa, Hakk'ın rahmetine kavuşmuş birkaç halk ozanımız hakkında ozetin özeti bilgiyi bu kitabın arkasına eklemeyi görev bildim.

Kuşkusuz Şarkışlalı halk ozanları yalnızca bunlar değil. Kitabın sınırlı münderecatı içerisinde bir demet çiçek... Yalnızca hemşehrim Fuat Sadıkoğlu'nun Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden mezun olurken hazırladığı tez için altmışın üzerinde Şarkışlalı halk ozanını tesbit ettiğini biliyorum. Diğer kaynaklarla birlikte bu sayıyı yüze ulaştırmak mümkündür.

Bu girişi yaptıktan sonra, sözü Birinci Baskı'nın önsözüne getirmek istiyorum. O zaman Derneğimizin Başkanı olan Abdullah Demiral'ın imzasını taşıyan önsözün aşağıya aldığım bölümlerine bugün de katılmamak mümkün değil:

"...Şarkışla, taşından mıdır, toprağından mı, bir ozanlar beldesidir. Gözden gönülden uzak kalmış ama değerlerinden hiçbir şey kaybetmeyen bu ozanlarımıza el atılmazsa, tarihin derinlikleri

içinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü her ozanımız Âşık Veysel gibi şiirlerini, türkülerini kitaplara, filmlere, bantlara aktarma şansına sahip olamamışlardır. Bu ozanlarımızın eserleri ancak hafızalarda kalmış, o hafızalar da içindekilerle birlikte birer ikişer yok olmaktadır.

Biz şu küçük kitapçığı hazırlatırken ve birçoklarının yayınını da planlarken, yalnızca Şarkışlalıların değil, tüm ülkemizin fikir hayatına yeni değerler kazandırabileceğimizin bilinci içindeyiz.

Şarkışla folklorunu araştırmayı yaşatmayı ve yaymayı amaçlayan Derneğimizin çalışmaları elbetteki bu tür kitaplarla kalmayacaktır. Şarkışla giyiminden kuşamından halk oyunlarına kadar, ninelerimizin çeyiz sandıklarında saklı olan oya, işleme motiflerinden kilim desenlerine kadar, düğün geleneklerinden ölüm geleneklerine kadar tüm değerleri toplamak, etnografik ürünleri maddeleri ile, sözlü ve gösterisel ürünleri film, fotoğraf, yazı ve bantlarla derleyip bir Şarkışla Folklor Müzesi oluşturmak idealimiz olacaktır.

İnanıyoruz ki, yalnız yaşadığımız devrin ve çevrenin geleneği ile duygulanmak yetişmez. Daha bilinçli yetişebilmek için geçmiş çağların hayatı nasıl gördüklerini, hayattan neler anladıklarını nasıl ve hangi şartlar altında yaşadıklarını tüm çıplaklığı ile görüp öğrenmemiz gerekir.

Bu nedenle geçmişin geleneğinden yararlanmak ve torunlarımıza onları aktarırken, bizden sonra geleceklerin de bizim derlemede çektiğimiz güçlükleri çekmemesi için, yaşadığımız devrin geleneklerini değerlerini de yazıya aktarmak görevimiz olmalıdır.

Bu görevin bilinci içinde hayattan göçmüş ozanlarımızın yanı sıra yaşayan halk ozanlarımızın da elinden tutmak, onları teşvik etmek, eserlerini yaymak Şarkışlalılar yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneğinin uğraşılarından biri olacaktır..."

Bu kitabın yeniden düzenlenmiş olarak ikinci baskısının

yayınını gerçekleştiren Şarkışla Kültür Sanat ve Sosyal Dayanışma Derneği'nin bütün üyeleri adına Başkanlar Sayın Av. Ahmet Lütfü Akkuş'a teşekkür ederken, bu ilk kitapçığın kültür hayatımıza hayırlı olmasını diliyorum.

Ahmet Özdemir

Acıbadem - Aralık / 1997

Serdarî'yi Anarken

Şarkışla'lı Aşık Serdarî'nin torunlarının çocuklarından olan Rahmetli Ekrem Berk, 1979 yılında İstanbul'da Gaziosmanpaşa Kaymakamı'ydı. İlk baskı için izlenimlerini ve kendisinin şiirlerinden de bir kaç örnek istemiştim.

1980'li yıllarda Trabzon'da Vali Muavinliği görevini yaparken vefat eden Ekrem Berk'in örnek şiirlerini kitabımızın sonuna, izlenimleri ile ilgili yazısını da aşağıya aldık:

"Serdari sağlığında o zaman tek okur yazar torunu olan rüştiye öğrencisi babam Haydar Berk'e "Katip şu beyitlerimi bir deftere yaz. Bir gün gelir hepsi lazım olur." der ise de babam:

"Aman dede, bunlar ne işe yarar" der dedesini küstürürmüş.

1936 - 1937 yılında Sivas'ta Ortaokul hocamız Kadri Özyalçın benden dinlediği bir kaç beyit dikkatini çekmiş olacak ki; yaz tatilinde de öğretmen arkadaşı Kemal Gürpınar ile Şarkışla'daki evimize misafir geldiler.

Zamanında şiirlerini tesbit etmeyerek büyük dedemi üzmüş

olan babam büyük bir pişmanlık içinde evlatlarını kasaba ve köylere koşturarak dedesinin ne kadar yakını ve yaşlı kimse varsa onları evimizde topladı. Rahmetle andığımız bu iki öğretmenimiz tarafından derleme ve toplama yapılıp şiirler küçük bir kitap halinde yayınlandı.

42 yıl sonra bugün yayınlanan kitaptan hiç bir yerde bulmak mümkün olmadı. Aramadığımız bir Milli Kütüphane kaldı. Bilmem orada var mı?

Ama şiirleri dillerde nağme, iki satırını hatırlar söylersiniz, gerisini getiremezsiniz.

Bu durum karşısında, İstanbul'da Şarkışlalılar Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği'nin kurucusu ve Başkanı hemşehrimiz Sayın Abdullah Demiral, üyelerinden Gazeteci hemşehrimiz Sayın Ahmet Özdemir'i yeni bir kitap hazırlığı neşri için görevlendirdi.

Serdari'nin çok sayıda torunlarından biri olarak bu iki hemşehrimizi kutlar, şükranlarımı sunmayı görev sayarım.

Serdari'nin şiirleri yaşadığı dönemi bütün çıplaklığı ile aksettirdiği gibi, bugünün ve yarının nesillerine ışık tutacak güçtedir. Sayın okurların değerlendirme sonucu benimle aynı fikirde olacaklarını umuyorum.

Bu kitabın Sayın Yazarı, irsi yönden durumu ele alarak, benim de şiirlerimi istedi. Ozanlığa hiç hevesim olmadı ama, Ünye Kaymakamı iken Cumhuriyetin 50. Yılı nedeniyle ve Erzurum Vali Muavini iken, Erzurumun Kurtuluş Bayramı nedeni ile yazdığım iki şiirimi kendisine verdim.

Rahmetli büyük dedemin şiirleri yanında benimkiler birer gölge.

Saygılarımla 9.3.1979,,

Giriş

Halk edebiyatının orjinal bir kolu şüphesiz ki âşık edebiyatıdır. Türk âşık edebiyatının geçmişi çok eskilere kadar dayanır. Ancak İslam dinine geçiş devrinden sonra ozanın adı; "Âşık" kopuzun adı da; "Saz" olarak halk arasında söylene gelmiştir. Ancak bu sözlü veriler yazıya aktarılmadığı için zamanla kaybolup gitmiştir. Bugün elimizde bulunan ilk halk şiiri, yazıya aktarıldığı için kalabilen 15. Yüzyılda yaşamış ve Ozan adındaki halk şairine ait şiirdir.

Bu yüzyıldan itibaren âşık tarzı şiirler, yüzyıllar boyunca söylenmiş, Şarkışlalı Âşık Veysel'e kadar gelmiş dayanmıştır.

Bugün kısaca halk şiiri dediğimiz âşık tarzı şiirlerin niteliğini incelemeden önce bu şiirleri yaratan âşıklar üzerinde bir nebze durmakta yarar vardır:

Geleneğe göre âşık, şairlik gücünü ve yetkisini, düşünde kendisine pirinin sunduğu "aşk badesi"ni içmekle, idealindeki sevgilinin hayalini görmekle kazanır. Ya da kazandığına inanılır. Böyle bir olağanüstü olayla şairlik niteliğini kazanan sanatçıları

ayırt etmek için onlara, "badeli aşık, hak aşığı" sözleri ile nitelendirilir.

Halk şairliği ile aşk tutkusunun eşitliği yalnızca Türk toplumunda görülmemektedir. Bu gelenek Araplarda da görüldüğü gibi, gerek Ortaçağ'da, gerekse zamanımızda batı ülkelerinde de görülmekte, böylesi halk ozanlarına **"Troubadour"** adı verilmektedir.

Halk hikayelerinin etkisinden olsa gerek, her halk ozanı kendisine bir bade içme mizanseni hazırlarken, gerçek bambaşkadır. Denilebilir ki okur yazar dahi olmayan bu adamlar deyişlerini bir konuşma rahatlığı içinde nasıl söyleyebiliyorlar?

İnancımıza göre, bunları hikaye kahramanı aşıklar gibi "Pir dolusu - Aşk badesi" içmek değil, usta aşıkların verdiği ışık söyletmektedir.

Her şeyden önce aşıklık işi bir kabiliyet işidir. Bir tanrı vergisidir ve doğarken gelir. Ancak bu tanrı vergisi işlenirse gelişir. Yoksa günün birinde kuruyup kaybolur.

Eflatun Cem Güney ustamızın da işaret ettiği gibi, denilebilir ki aşıkların şairlik kabiliyetini ilk işleyen hayat ve tabiat, son geliştiren de önünde diz çöktükleri usta âşıklardır. Hayat ve tabiat bunları "aşk"a düşürür, ustalar ise "âşıklık"a ulaştırır.

Nasıl mı?

Bunu aşıkcasına bir uslup ile anlatmaya fakirin ne gücü, ne de yeteneği vardır. Gelin bunu ustasından okuyalım. Evet hemşehrimiz Eflatun Cem Güney bu soruyu şöyle yanıtlıyor:

"Bu hayat ve tabiat, hayale sığmayan güzelliklerle doludur. Yaratan yaratırken özendikçe özenmiş, çevre yanı lale sümbül bezenmiş; elvan elvan çiçek, buram buram koku, aygın baygın ses... hele yaz bahar dedi mi, dağ taş dile gelir; dal yaprak çağırır insanı, gel diye; gel şu çamların gölgesinde uzan; suların türküleri ile uyu, yeşilin rüyasına dal ve uyanabilirsen kuşların sesi ile uyan diye. Eh, insan, böyle bir yerde yaşar da bir güzellik zevki almaz olur mu? Gayri her yerde ve her şeyde güzeli, güzelliği ararlar;

bazen bunu bir çiçekte bulur, bazen bir böcekte derken bir gün güzelliği Allahın kendileri için yarattığını sandıkları bir güzelde bulur, gönülden vurulurlar ona. İşte bu vuruluş ve tutuluşların adı aşk mıdır, ateş midir, her ne ise ocaklar başından ırak yakar, yandırır adamı...

Hani dünya sel olup aksa, bu aşkı, bu ateşi söndüremez. Ferahlamak için aşıklar yolunu tutup söze saza koşulmak lazım. Lazım ya kolay mı bu? Aşıklıkta yol var, erkan var... Bir defa ustalardan usta bir aşık bulup, el etek öpeceksin; sonra önünde diz çöküp şöyle yalvaracaksın:

"Âşık Baba, gel rahmeyle; beni çıraklığa kabul et. Kalbim var, dilim yok. Derdim var, telim yok... Kalbimi dile, derdimi tele getirmenin yolunu öğret. Yolunda yürüyeyim, yolunda öleyim."

O âşık da halden dilden anlayan bir âşıksa:

"A yiğidin genci" der "Sen bu aşkla iyice aşılanıp, haşlanmış taşlanmışsın, daha fazla yaşlanıp başlanmasan da olur. Sende yalnız aşk değil, aşıklık cevheri de var. Hele bir dur, seninle yayla yayla konup göçeriz. O çiçekli yerlerde gönlün gül olur açar. Dilin bülbül olur söyler. Bunlar olur şeyler... Vezni düzeni kavramak, ayak kurmak söz bulmak bunlar da kolay iş; beni dinleye dinleye, deyişlerimi söyleye söyleye alışır, yetişirsin: Gayri koşmalar mı dedin koşmalar koşarsın, varsağılar mı dedin, varsağılar söylersin. Hatta, şu felek taş üstüne bir taş daha atsa, şu yürek dert üstüne bir dert daha bağlasa da güzellemelerden üstün güzellemeler, yiğitlemelerden üstün yiğitlemeler yapıp yakıştırırsam, şu dünyada aşıklara baş ben olsam diye çırpınır durursun. Aşıklık dedikleri gül dikenli yolda pek onmazsın ama, güler yüz, tatlı dil ile gönül coşkunluğu içinde yaşarsın bir zaman." diye gönlünü alır. Bu delikanlı aşık da o usta aşıkın önünde diz çöküp yedi yıl emek verir, günün birinde ustasının sazı üstünde uyanıp yetişir. Kalbini dile, gönlünü tele getirmeye başlar. Karacaoğlan, Dadaloğlu, Ruhsati, Mesleki gibi.. İşte bu halk şairlerine "Halk aşığı", dizip koştuklarına da "Aşık edebiyatı" diyoruz."

Dünü ve Bugünü İle Şarkışla

Şarkışla'lı Aşık Serdarî'nin hayatı ve sanatına geçmeden önce, içerisinde vücut bulduğu halk ozanlarının harman olduğu yer, Şarkışla'yı dünü ve bugünü ile satırbaşları halinde de olsa tanıtmanın yararlı olacağını sanıyoruz.

Coğrafi açıdan Şarkışla, Sivas il merkezine 81 kilometre uzaklıkta ve 1180 metre yüksekliktedir. Güneyinde Altınyayla ve Kayseri, batısında Gemerek, kuzeybatısında Yozgat-Akdağmadeni, kuzeyinde Yıldızeli ve doğusunda Sivas merkez ilçe sınırları ile çevrilmiştir.

Şarkışla'nın kuzeyini Akdağlar, Kuzeydoğu-güneybatı kavisini İncebel dağları çevreler. Güneyde yine aynı yönde uzanan Tecer dağlarının kuzey eteklerini oluşturan Kulmaç dağları bulunmaktadır.

İlçe, Kızılırmak çöküntü oluğunun güneyindeki Acısu ve Kanak derelerinin vadisinde kalan kalker bir tepeciğin üzerine kurulmuştur. Güneybatı yönünde uzanan ovaya Şarkışla Ovası, halk

arasında ise Gedik Ovası adı verilir. Arazi yapısı çoğunlukla düzlük ve aşınmış yükseltilerden oluşur. Vadiler, diğer bölgelerin tersine çok derin değildir. Yaylalar Şarkışla'nın göze çarpan yüzey şekilleridir. Dağlar ise Akdağlar'ın dışında bitki örtüsü açısından oldukça zayıftır. Karasal iklimin hakim olduğu ilçede karayel ve poyraz rüzgarlan kendini hissettirir.

Tarih açısından Şarkışla ile ilgili bilgileri şöyle özetleyebiliriz:

İlçe'nin M.Ö. 3000 yıllarından itibaren yerleşim merkezi olduğu bilinmektedir. Kazanın beş kilometre doğusunda olan Döllük köyü yakınlarında 1940 yılında bulunan ve M.Ö. 2000 yıllarına ait olduğu anlaşılan heykelin varlığı, bu fikiri doğrulamaktadır. Tunçtan yapılan ve 12 cm boyunda olan bu heykel, halen Ankara Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde korunmaktadır.

Sırasıyla; Hititliler'in, Etiler'in, Persler'in ve Roma Krallığının yönetiminde kalan Şarkışla, II. Yüzyılın başlarında Danişmentliler'in, 12. yüzyılın ikinci yarasında Anadolu Selçuklularının eline geçmiştir. Şarkışla Anadolu Selçuklularının elindeyken 1294 yılında bir yerleşim merkezi olarak kurulmuştur.

14. Yüzyılın ortalarında Eratna Beyliği'nin daha sonra Kadı Burhaneddin Devleti'nin denetimine giren Şarkışla, 1347 yıllarında İlhanlılarca işgal edilmiş 1408 yılında Osmanlı devletinin hakimiyeti altına girmiştir.

Timur'un Anadolu'yu istilası sırasında Yıldırım Beyazıt'ın oğlu Ertuğrul Bey tarafından askerlerine talim ve konaklama yeri; ayrıca IV. Murat'ın İran seferi sırasında askeri kışla olarak kullanıldığı söylenmektedir.

İlçe'nin adı, eski Türkçe'de şehir anlamına gelen "Şar" kelimesi ile "kışla" kelimesinin birlikte söylenişi ile "şehir-kışla"dan oluşmuş, bu anlam daha sonra "Şarkışla"ya dönüşmüştür. Bir başka rivayetete göre de "Şar" kelimesinin "güzel" anlamından kaynaklanarak "güzel kışla" anlamına gelmektedir. Bunların dışında IV. Murat'ın burada konaklayıp kışla kurmasından dolayı

"Şark kışla" yani "doğuda kurulan kışla" anlamından gelerek Şarkışla diye anıldığı söylenmektedir.

İlçe merkezinde yapılan arkeolojik araştırmalardan, buraya bağlı Gürçayır, Kızılcakışla ve Karacaören köylerinde Eti, Roma, Selçuklu, Danişment ve Osmanlı uygarlıklarının izlerine rastlanılmaktadır.

İlçe merkezinde bulunan Ulu Camii'nin kitabesinden yapının 1080 H. 1669 M. yılında Üsküdarlı Mehmet Efendi Vakfınca yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Cami, 1900 yılında Hacı Hasan Sami Paşa tarafından büyük çapta onarılarak bugünkü şekli aldığını biliyoruz.

Hardal köyündeki beden duvarlarının yarısı ve üst örtüsü tamamen yıkılmış olan camii oldukça eskidir. İlçe'nin ortasındaki kale höyüğünün sırrı tam olarak aydınlatılmamıştır.

Şarkışla kısa bir süre önce 2619 km2 iken 20 Mayıs 1990 tarihinde Altınyayla'nın ayrılıp müstakil ilçe olmasıyla 1965 Km2 kalmıştır. Şimdi bu yeni kurulan ilçe sınırları içerisine alınan Başören köyünde Hitit dönemi kazı çalışmaları sürdürülmektedir. Tonuslu Ahmet Ağa'nın yaptırdığı Altınyayla Camii ise 1895 tarihini taşımaktadır.

Bir zamanlar Yozgat'a bağlı, 19. yüzyıl tapu kayıtlarına göre Yıldızeli'nin bugünkü Büyük Akören köyüne bağlı olan Şarkışla, daha sonra Sivas Merkez Sancağı'na bağlı Tonus, yani Altınyayla kazasının yönetiminde kalmıştır. 1864 tarihinde ilk defa belediye teşkilatı kurulmuştur. Şimdi Altınyayla'nın ayrılmasıyla 4 kasabası, 1 bucağı, 94 köyü ve 9 mezrası kalmıştır.

Şarkışla'nın tarihi yapılarının dışında Kara Baba, Arap Dede ve Küpeli Dede yatırları ve Abdal Baba, Beserek, Gül Dede, Colü Dede, Halka Kaya, Selman Baba ve Yapracık Baba gibi adak yerleri de inanç dünyasında büyük bir yer tutmaktadır.

Şarkışla'nın adı 1800'lerden itibaren kayıtlarda geçmektedir. Bir zamanlar Gedik, Çubuk adı ile gönüllü müdürlerle idare edilen bir

nahiye olduğu bilinen Şarkışla, Şeriye Mahkemesi kayıtlarına göre 1285 Hicri yılında (1868) Tonus adı ile kaza haline getirilmiş, bina ve kadro teminindeki güçlük nedeniyle 1289 (1872) yılında fiilen kaza olmuştur. Şarkışlalı yaşlılar, tek katlı toprak bacalı yarısı yere gömülmüş sağından solundan payandalar vurulmuş ilk hükümet konağını hatırlamaktadırlar.

Cumhuriyetin ilk yıllarında hazırlanan "Salname"lerde Şarkışlanın adı "Şehir Kışla" olarak yazılıdır. Etrafı dağlarla çevrili uzunca bir ovada bulunuşu, "kışlak" şehir olduğunu anlatmaktadır ki, bugün bile az da olsa küçükbaş hayvan sürüleri yaz aylarında yaylalarda, kış ayları ise kaza merkezinde veya yakınlarındaki ahırlarda kışlamakta, barınmaktadır.

Şarkışla'nın yakın tarihimizle bugünün kıyaslanması açısından, Cumhuriyetin 10. yıldönümü nedeniyle yayınlanan kitaplardaki bilgilere dayanarak 1933 yılının Şarkışla'sından birkaç satırbaşı vermek istiyoruz:

"Nüfus: Kasaba 2687 nüfuslu ve 524 haneli olup belediye bütçesi 6042 liradır.

Yollar: Kasaba dahilinde on kilometre yol vardır. Bunun dört kilometresi şose, gerisi gayri muntazamdır.

Sular: Kasabaya beş menbadan yedi kilometre könk ile dokuz çeşmeye yirmidört saatte oniki metreküp su gelmektedir. Binalara su dağıtımı yoktur.

Kanalizasyon: Yoktur.

Tenvirat (Aydınlanma): İki adet lüks lambası ile yapılmakta ve belediye tarafından idare edilmektedir.

Temizlik işi: Kasabanın temizlik işi daimi bir, iki üç ayda bir defa beş-altı amele ve bir elarabası ile temin olunmaktadır.

Mezbaha: Belediye tarafından işletilmektedir. Günde beş koyun, ayda iki sığır kesilir.

İtfaiye: Yoktur.

Binalar ve Müesseseseler: Kasaba dahilinde bir muhtelit ilk mektep, bir dispanser, oniki mağaza, yetmişbeş dükkan, iki han, dört gazino, iki lokanta, bir hamam, dört fırın vardır.

Nakil Vasıtaları: Kasaba dahilinde at ve öküz arabalarından bambaşka nakil vasıtası yoktur.

Yerli Mahsulât ve yerli işler: Alalâde tezgahlarda ham boya ile boyanan yekpare kilim, halı dokunmaktadır. Evelce bu mensucatta nefaset ve rağben temin eden yerli kök boyalar istimal edilirken son zamanlarda ucuzluğuna binaen Avrupa'nın ham boyası kullanıldığından evvelki nefaset, zarafet kalmamıştır..."

Yirmi otuz yıl önce yapılan istatistiki çalışmalara göre, Şarkışla'da onbin civarında çiftçi ailesi yaşamaktadır. Bunların bir bölümü başkalarının topraklarını ekip biçmektedir.

4 bin ailenin 50-100 dekar, 3 bin ailenin 100-250 dekar, bin ailenin 250-500 dekar, 700 ailenin de 500 dekardan fazla toprağı vardır. Arazi kalite yönünden step halindedir.

Son yıllardaki çalışmalar dikkate alınmazsa, insan oğlu burada kaderini toprağa bağladı bağlayalı ona bir şey vermemiştir. Tandırında yaktığı tezeğin külünden başka. Bu nedenle Şarkışla'nın çevresindeki toprak çölleşmeye yüz tutmuştur.

Denizlerin uzak, etrafının dağlarla çevrili olması nedeniyle toprağın canı olan suyu tabiat ana ondan esirgemiştir. Bir takım tarım tekniklerini son yıllara kadar bilmeyen Şarkışlalılar ekinini ekmiş, elini duaya kaldırmış, başını bir damla yaş düşer ümidiyle göğe dikmiştir. Bilmem bu alışkanlıktan mıdır? Şarkışlalının başı hep dik gezer. Ama dik başlı değildir. Muti, munistir. Kaderi ve alınyazısı onu balmumundan bile yumuşak yapmıştır.

Bu durum sanırım "Neden Şarkışla"dan çok sayıda halk ozanı çıkıyor?" sorusuna cevap olsa gerekir.

Şarkışlalı Aşık Serdarî'nin Hayatı

Üzülerek belirtmek gerekir ki, bugün Şarkışla'lı Aşık Serdarî, diğer adıyla **"Çolak Hacı"** hakkında çok az şey biliyoruz. Eğer öğretmen Kadri Özyalçın ve Kemal Gürpınar Sivas Halkevi Dil Tarih Edebiyat kolu adına 1937 yılında bir derleme yapmamış olsaydı bu bilgilerin çoğundan da yoksun olacaktık. Bu nedenle bu Cumhuriyet Türkiyesi'nin iki aydın insana ne kadar şükran duygularımızı sunsak azdır.

Kendinin okur yazar olmaması, çevresindeki kimselerin ihmali sonucu 1937 yılına kadar tek bir eseri kaleme alınamamış olan Serdarî, Şarkışla'nın Kayalıyokuş mahallesine 1250 yılında (1833) dünyaya gelmiş. Nüfus kütüğü kayıtları 1255 sayısını gösteriyorsa da doğum tarihini kendisi şu dizelerinde dile getirmekte.

"Açılmadı ikbalimiz bahtımız
Şen olsun İstanbul payıtahtımız
Tevellid ellidir geçti vaktimiz
Nöbetin bekliyor salımız bizim"

Asıl adı Hacı olan Serdarî, ününü çevrede "Çolak Hacı" lakabıyla yapmış. Lakabının öyküsü şöyle:

Küçük yaşta eşekten düşerek kolu kırılmış. Doktor olmadığı için zamanın sınıkçıları küçük Hacı'nın kolunu ne kadar sarmışlarsa da çocuğun aşırı yaramaz oluşu nedeniyle bir türlü tutturamamışlar. Kırılan kol kangren olmuş Hacı'nın hayatını kurtarmak için zamanın cerrah geçinen kimselerine başvurulmuş, onlar da küçük Hacı'nın ağzına bir havuç vererek ısırmasını söylemişler ve kangren olan kolu oynak yerinden keserek atmışlar. "Er lakabıyla anılır." denildiği gibi bu andan itibaren de Hacı'nın adı "Çolak Hacı" olmuş.

Daha küçük yaşlarda annesini ve babasını kaybeden Çolak Hacı, amcasının, diğer akrabalarının ve komşularının yardımı ile büyümeğe günden güne serpilmeye başlamış.

Yetimlik bir yandan, yoksulluk ve ızdırap bir yandan Hacı'nın buruk ve yanık ruhunu zamanından evvel olgunlaştırmış.

Şarkışla kışı bol ve halkının hayvancılıkla uğraştığı bir kasaba. Sekiz ay kış boyunca burada insanlar odalarda toplanırlar, halk hikayeleri okunur, zamanın usta aşıkları çalar çığırır, hoşça zaman geçirmenin yolları aranır.

Sesi çok güzel olan Hacı, bu odaların kapı diplerinde duyup öğrendiği türküleri hemen kavramaya başlamış. Bir süre sonra kasaba dışında yalnız başına iken söylediği türküleri, Şarkışla'lılar da dinlemek istemişler.

Çolak Hacı, gençliğinin ateşli çağına gelince, kendiliğinden deyişler söylemeye koşmalar koşmaya başlamış. Komşu ve mahalle odalarındaki uzun kış gecesi toplantılarında türkü yakmaya başlamış, aranan beklenen bir kimse olmuş.

Kuşkusuz bu durum birden bire olmamış. Önceleri yeteneğini gizleyen, mahalle büyüklerinden ve akrabalarından utanan Hacı, bir zaman gelmiş ki, içindeki duygulara sed çekememiş. Kendini şiirin engin dalgalarına bırakmış. İçinde yeni yeni tutuşan aşk

ateşinin dumanı ile sermest ve kimseden korkusuz elini kulağına atmış, ruhunun kavrukluğunu, çektiği acıları, yaşadığı yoksullukları dile getirmiş.

Zaman zaman bu ızdıraplı, içli yetim çocuğun sesi, yürekleri yaralamış, odada bulunanlara gözyaşları döktürmüş.

Hacı'nın gösterdiği bu aşama, kendisinden yaşça büyük Şarkışlalı âşıkların ve âşıkları sevenlerin hoşuna gitmiş, onu özendirmeye, yüreklendirmeye başlamışlar.

Nasıl şimdi Anadolu'da davul zurnasız bir düğün düşünülemezse o zamanlar da âşıksız bir düğün düşünülmezmiş. Genellikle üç gün üç gece süren Şarkışla çevresi düğünlerinde aşıklar davet edilir, üçgün üç gece şiirler, türküler, hikayeler söylenir, davetliler aşk hikayelerinin duygu ortamına sürüklenirken, bazan da mizah oyunlu demeleriyle, karşılıklı atışmalarıyla gülmekten kırılıp geçirilirmiş.

Hacı'daki yeteneği gören dönemin halk ozanları, onu da yanlarına alarak, Şarkışla'daki veya çevre köy ve kasabalardaki düğünlere götürmeye başlamışlar.

Bir kaç yıl geçtikten sonra, Çolak Hacı artık söze sözle, türküye türkü ile karşılık verir olmuş. Hacı, karşısına çıkan yaşlı başlı aşıkları dahi habtetmeye başlayınca, onu özendirmiş, bir nebze ona ustalık etmiş olan âşıklar, hem yetim hem öksüz olan bu çocuğa **"destur"** vermenin zamanı geldiğini anlayarak, âşıklara baş olsun diye kendisine **"Serdarî"** mahlâsını takmışlar. İşte bundan sonra bizim Çolak Hacı'nın adı Serdarî olmuş.

Serdarî'ye ustalık etmiş Şarkışla'lı aşıklar dedik.

Kim bunlar?

Yavuklu ağzından Şarkışla'nın cepheye gönderilmiş redif taburundaki sevgiliye:

"Kar mı yağmış rediflerin yoluna

Bir çift ellik öremedim eline

Eyce bağla palaskanı beline

Onbaşın çavuşun darılır sana"

diye yanık bir türkü söyleyen Şarkışla'lı Aşık Ali'midir? Aşık Veli'midir, İzzetî midir? Ya da bu Aşık Ali, Serdarî'nin arkadaşı olan Aşık Ali midir? Şarkışlanın rahmetli olmuş ünlü demirci ustaları Efraym ve Ebusuud ustaların babası olan Aşık Ahmet onunla yoldaş mıdır?

Ne yazık ki bunları bilemiyoruz. Ne kadar bilmeye çalışsak da, yazılı kaynak bulamadığımız ve o günleri yaşamış tanık bulamadığımız için sağlıklı bir sonuç çıkaramıyoruz. Ancak, Serdarî'nin yaşadığı yıllarda hayatta olan Şarkışla ve köylerinde yaşamış halk ozanlarından birkaçının hakkında kısa da olsa kitabımızın sonunda bilgi vermek istiyoruz. Biz yine gelelim Hacı'ya:

Evet, Çolak Hacı Serdarî olduktan sonra, artık şiirlerinin şahbeyitinde kendi âşıklık adını kullanmaya, aşıklık geleneğindeki adıyla "tapşırmaya" başlamış.

Kendisi gibi yakınlarının da yoksulluğu nedeniyle çok arzu ettiği ve çok zeki olmasına rağmen okul kapısından içeriye adımını atamamış. Bir satır yazıyı, hatta bir sözcüğü bile okuyup yazamayan Serdarî, şiirlerini usunda hazırlar ve bir defa söyledikten sonra, hiç unutmazmış. O'nu sevenler de şiirlerini ezberler unutmamak için zaman zaman bir araya geldiklerinde tekrar ederlermiş.

Her halk ozanın olduğu gibi Serdarî de epeyce aşk macerası yaşamış. Bu serüvenler sırasında engellerle karşılaşmış, acılar çekmiş hapishanelere kadar düşmüş.

Bunlardan birini aktarmak istiyorum. Elbetteki anlattığım öykü, bir rivayetten öteye gitmiyor. Bu açıdan bilmeden yalan yanlış bir katkımız olursa, bağışlanacağımımı umuyorum.

İnsan ister fakir olsun ister zengin bir gün gönül teli dınlamaya görsün. Bir sevgili olur çıkar ki yandığın, selviye benzetirsin dallar içinde. Güle benziyor sanırsın allar içinde. Süt beyaz bir ten,

püskürtme ben... Ahu gibi bakış, kor gibi yakış... Böyle bir güzelin karşısında kim olur da titremez?

Hele bu güzelin karşısındaki bir de âşık yaratılışlıysa, zaptedin bakalım zaptedebilirseniz. Elini tutsanız ağzı ile, ağzını bağlasanız mızrabı ile fırtınalar koparacaktır. Kalbini mıraya dökecek, bu döktüğü kalbden kalbe akacak, girdiği yeri yakacaktır.

Serdarî'nin gördüğü ve görür görmez vurulduğu güzel, hani dengince birisi hatta, hatta Şarkışla eşrafından birinin kızı olsa, onu sevenler araya girecekler, bu öksüz aşığın vuslatı için ellerinden gelen çabayı gösterecekler.

Ama sen gel, deliliği ile ün yapmış, tüm memleketi tiril tiril titreten Şarkışla Kadısının kızına aşık ol. Kimin haddine? Deli Kadı ki kızına vezirlerden vüzeradan gelecek kısmetin hayali ile avunmaktadır. Çıka çıka karşısına tek kolu olmayan baldırı çıplak bir aşık çıkacak.

Hadi canım sende...

Öyle demeyin. Aşık bu nelere kadir değildir ki. Eğer kadı deli ise, Serdarî de delidir. Aşk bu, insani deli de eder veli de.

Uzun sözün kısası Serdari kızın bir altına girer, bir üstüne. Öylesine güzel güzellemeler söyler ki, kızın dizlerinin bağı çözülür. Hele Serdarî Kale'nin(*) üzerine çıkıp da eli kulağına bir attı mı, kızcağız daha iyi duyabilmek için kışın ortasında camı pencereyi açar da Deli Kadı divaneye döner.

Bir kaş göz işaretinden sonra gece yarısı herkes tatlı uykuda iken bohçasını kapan kız, fırlar dışarıya ve atar kendini Serdarî'nin tek koluna...

Siz seyreylerin o gecenin sabahında o zamanlar adı Gedik olan Şarkışla"'daki gümbürtüyü.

Hani iğnenin deliğinde olsa bulacaklar. Düşer genç aşıkla maşuk yollara.. Adana yakın yer değil ki.. At yok, araba yok.. Belki ayaklarında çarık bile yok... Yol boyunca bulduğu her işte çalışır

* Kale, Şarkışla'nın şimdi ortasında kalan tepecik.

Serdarî. Tek kolu yoktur ama, onda bir manda kuvveti vardır. Sakat diye çalıştırmak istemezler. Bir eli ile tutar tırpanı, kesik koluna da bağlar tutamak yerine.. Bir ekin biçer ki, değme tırpancılar peşinden yetişemez. Karın tokluğuna ve bir çıkın azığa.. Bir gün bir köyde, iki gün başka bir köyde derken gelirler Adana'ya. Hani derler ya ustalarımız. Aşıklık yolu bu. Ondurmaz insanı ama gönül coşkunluğu içinde yaşatır bir zaman. Bir zaman Adana'da böyle yaşarlar. ama şu gurbetlik yok mu?

Gurbetlik Serdarî'nin canına tak eder. Katar katar geçen turnalardan medet umar. Yavuklusuna belli etmese de gözleri buğulanır, söyler yanık yanık. Görelim ne söyler:

"Çetin imiş Anavarza kalesi
Eksik olmaz yiğitlerin belası
Daha dolmadı mı gurbet çilesi
Ötüşmen durnalar garibim garib..."

aradan ben diyeyim bir, siz deyin iki yıl geçtikten sonra Serdarî, kız kaçırma suçunun unutulduğu veya artık bağışlandığı umuduyla Şarkışla'ya döner.

Deli Kadı bu...

Bırakır mı Serdarî'nin peşini? Serdarî de, iş inada binince, kolay papuç bırakacak birisi değildir. Deli Kadı başvurduğu her çareye rağmen Serdarî'yi ele geçiremeyince, soluğu Sıvas'ta alır. Serdarî'yi Sıvas Valisi Hacı İzzet Paşa'ya şikayet eder. Bu konularda çok titiz olan Paşa, bizzat Şarkışla'ya gelerek Serdarî'yi yakalar. Önüne katarak yola düşer. Aziziye (Pınarbaşı) yönünden Sıvas'a dönecektir.

Yolculuk bu. Vali'nin canı şakalaşmak ister ve Serdarî'ye yolu bilip bilmediğini sorar. Cevap verir Serdari:

"Ha dedim ki gurbet ele çıkmayım
Bilmez mi sandınız yolu Serdarî,
Dünyam için ahretimi yıkmayım,
Çok ocak batırır deli Serdarî."

İzzet paşa şaka olsun diye Serdarî'den serbest bırakmak karşılığında bir çift Şarkışla kilimi ister. Aldığı cevap şu olur:

"Ben istemem cilvesizi cansızı

Gerdanı bir karış çifte bensizi

Serdari dersen acın densizi

Bir kuru canıdır malı Serdari..."

Hacı İzzet Paşa, şaka yapmaya devam eder. Şöyle der:

"Kilimleri verseydin, karını Deli Kadı'dan alıp sana verecektim. Şimdi vazgeçtim. Üstelik Deli Kadı da gidiyor artık."

Serdari'ye yol açıldı ya susar mı artık:

"Dost bağının bülbülleri öterse

Gidi düşman dediğini ederse

Deli Kadı yarimi alıp giderse

Oradan da getirir geri Serdari.."

Paşa azarlıyarak Serdarî'yi susturur. Ancak yolda ansızın üzerlerine Türkmenlerin köpekleri saldırır. Eline bir taş alan Serdari, attığı köpeği devirir.

Ondanki acı kuvveti sezen paşa, "ne olur ne olmaz" diye yol boyunca Serdari'nin elini bağlamalarını emreder. Pınarbaşı'na geldiklerinde Paşa, burada kendi adına inşa ettirmekte olduğu camiinin en ağır işlerinde Serdarî'yi çalıştırır. Buradaki çalışması ve tek kol ile gösterdiği başarılar Paşa'nın hoşuna gider ve ona müsamaha eder.

Serdari, yavuklusuna kavuştu mu kavuşmadı mı Bunu bilmiyoruz ama, bildiğimiz başından geçmiş bir olay da şöyedir:

Yine bir kız kaçırma nedeniyle Sıvas Hapishanesine düşer. Sıvas Valisi'nin akrabası olan ve Bacanakzade Halil Bey adıyla tanınan ve sevilen kişinin intihar etmesi nedeniyle bir ağıt düzer.

"Şu sinni tenime açıldı yara

Bir kardeşim yok ki derdime yana

Dul kaldı demeyin gül yüzlü yare

Üç aylık elimde kınam ağladı.."

diye başlayan ağıtı ile yakayı hapisten kurtarır. Bildiğimiz bir aşk macerası da Şarkışla'nın Çayırşeyhi köyünde geçer.

Avcılık yapmak için çok sık gittiği Çayırşeyhi köyünde gönlünü bir yosmaya kaptıran Serdarî, söz aldıktan sonra, sevgilisine yüz görümlüğü için bir kaç tane nar götürür. Armağanını verdikten sonra bir köşeye saklanma fırsatını bulur.. Kadının ne yapacağını merak eder. Bilmemek ayıp değil ya, Serdarî'nin sevgilisi narı elma sanarak ısırır. Koparamayıp kabuğunun acısı da ağzına yayılınca sinirlenir.

"Getire getire bu acı soykayı getirmiş! diyerek elindeki narı hızla yere atar. Parçalanan narın içindeki taneler etrafa yayılınca şaşır, bir tanesini alıp ağzına götür. Tadı hoşuna gidince birer birer nar tanelerini toplayıp yemeye başlar.

Bir köşede saklı duran Serdarî, artık dayanamıyarak meşhur şiirini orada söyler.

"Sinemi vurdum kamaya

Felek ahımı komaya

Alışmış pancar yemeye

Narın kadrini ne bilsin?"

Söz avcılıktan açılmışken Serdarî'nin ünlü bir avcı olduğunu belirtelim. Orta boylu, tıknaz, enli omuzlu olan Serdarî, ağızdan dolma kaval tüfeği ile uçarı, kaçarı bir tetik çekişte devirdiği söylenir.

Şarkışla, kışı uzun süren bir yer olduğu için geceleri odalarda toplanan halk, gündüzleri de avcılıkla vakit öldürürmüş. Yaşı ilerleyip çocukları da kendine yardım etmeye başlayınca Serdari, ava daha çok vakit ayırmaya başlamış. Av arkadaşları ile kışın tavşan tilki, sansar, kurt, diğer mevsimlerde ise Çayırşeyhi, Kayapınar göllerinde ve Acısu da ördek, kaz, keklik

ve balık avına gidermiş. Avdan boş döndüğüne pek rastlanmamış.

Av anında yanındaki arkadaşlarına ve avın durumuna uygun şiirler söyler, şakalar yaparmış. Bu şiirlerden ikisini "Şiirleri" bölümümüzde yayınlayacağız.

Serdari, epeyce aşk macerası yaşadıktan sonra iki defa evlenmiş ve bu evliliklerinde oğulları, kızları dünyaya gelmiş. Hele ikinci evliliğinden sonra çoluğu çocuğu çoğalınca, tek kolu ile ailesini geçindirebilmek için başını taştan taşa çalmaya başlamış. Girmediği ve yapmadığı iş kalmamış. Bunların arasında rençberlik, dülgerlik bostancılık avcılık sayılabilir. Bu yokluk günlerinde bunalımlar içindeyken söylediği şu beyit oldukça ünlenmiş:

"Evlat da babanın sözünü tutmuyor

Karnım açtır diye çifte gitmiyor

Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor

Başımıza bela dölümüz bizim..."

Serdarî, bazıları henüz çocukken, bazıları da genç yaşta bir çok çocuğunu, kıtlık, yoksulluk ve salgın hastalıklar sonucu kaybetmiş. Hayatta kalan Nafel, Ayşe ve Emine adlı çocuklarından bir çok torunları dünyaya gelmiş. Şarkışla'nın eski Belediye Başkanlarından Mustafa Efendi, eski belediye mühasiplerinden Haydar Berk, eski Teyyare Cemiyeti tahsildarlarından Mustafa Efendi Serdarî'nin torunlarından sayılıyor.

Günümüzde Şarkışla'nın ileri gelen soy'larından Berk, Aras ve Fırat'lar ünlü halk ozanımızın torunlarından oluşmakta.

Erzurum Vali Muavinliği'nden Gaziosmanpaşa Kaymakamlığına getirilen ve bu araştırmayı yaptığımız sırada katkılarını gördüğümüz daha sonra Trabzon Vali Yardımcısı iken rahmetli olan Ekrem Berk ve kardeşleri de Serdari'nin ikinci kuşak torunları arasında yer alıyorlar.

Serdarî'nin çocukları ve torunları da şairlik yeteneği taşımakta-

lar. Kızı Ayşe'nin şairlik yönü ve şiirlerinden bir kaç örneği, kitabımızın Serdarî ile ilgili bölümün sonunda vermek istiyoruz. Ayşe Bacı'nın torunlarından olan Ekrem Berk'in de bir şiirini ekleyeceğiz.

Bu ara bilgileri verdikten sonra yine sözü Serdarî'ye getiriyoruz:

Ünlü Halk ozanımızı, Karacaoğlan gibi aşk şiirleri söylemiş ama, asıl ününü, karşılaştığı haksızlıklar karşısında söylediği taşlamalar ile yapmış.

Şarkışla ağalarından biri oğluna düğün yaptırırken çevredeki âşıklara birlikte bir de keman çalarak usta malı eserler söyleyen Ermeni aşık davet etmiş. Düğün coşkunluk içinde sürüp giderken bir ara Ermeni aşık muziplik olsun diye usta malı bir şiire ilaveler yaparak Serdarî'yi iyice taşlamış. Düğünün ahengini bozmak istemeyen, ağayı da gücendirmekten korkan Serdari, o gece susmuş. Sabah gelin bindirmek için düğüncülerin gideceği sırada, kargaşalık çıkmış. Ermeni sanatçıya at bulamamışlar bir merkebe bindirmişler. Fırsattan istifade eden Serdari, yanına yaklaşarak gecenin acısını pes perdeden okuduğu türkü ile çıkarmış:

"Olmadı tecellin uygunsuz gitti
Konmadı bir kere zar zar üstüne
Maraş başlığı ile Şam palanı
Bindirirler seni zır zır üstüne

Kemana çalıyor sesi inceden
Dahi usanmamış gülden goncadan
Yedirirler sana taze yoncadan
Sı...rlar sonra tır tır üstüne..."

Ermeni sanatçı karşılık verme sevdasına düşmüş Serdari'nin amansız hiciv ve alaylarına karşı bir şey yapamayacağını anlayınca, saygınlığının sıfıra indiğini sanarak pılı pırtıyı toplamış, düğünü yarıda bırakarak gitmiş.

Serdarî'nin hayat öyküsüne ışık tutacak bir iki anekdotu da aktarmak istiyorum:

Oğulları biraz yetişip iş güç çevirecek hale gelince Serdarî Rençberlik ile ilgili işlere biraz ara vermiş. Kışın soğuğu kadar yazın sıcağı da çok olan Şarkışla da o zamanlar hasad mevsiminin sıcakları da ünlüymüş. Böyle bir sıcak günde oğlu Nafel yalnız başına, çalışmak için tarlaya gitmiş. Bir kaç saat sonra Serdarî gelini ile ortanca kızını yanına çağırmış ve şu iki kıtayı Nafel'in ağzından söylemiş:

"Babam bu yıl tarlalara basmıyor,
Musto da sözüme kulak asmıyor,
Sarıyel değdi de tırpan kesmiyor;
Ulaş babam ulaş car sende kaldı.

Yığının dibinde ağrıdı başım,
Belimden başımdan geldi ateşim.
Acep nerede kaldı Kasım kardaşım,
Yetiş babam yetiş car sende kaldı..."

Serdarî'nin kendisinden çok demelerindene korkan gelini yalvarıyor:

- Efendi baba senin sözüne konu komşu kulak asıyor. Kimse unutmuyor. Komşular duyuyor malamat oluyoruz. Ne olur söyleme...

Serdarî "Peki" diyerek susuyor. Susuyor ama, Nafel yarım saat geçmeden eşeğin sırtında hasta olarak eve getiriliyor. Bu olayda sonra Serdarî'nin keramet gösterdiğine inanılıyor.

Yukarıda da söylediğimiz gibi Serdari gözüpek bir adammış. Bir tarihte yetişen kızlarının dokuduğu kilimleri alarak Kayseri'ye götürmüş. Orada iki zaptiyeyi Kaysarlilerin toplu halde adamakıllı dövdüklerini görünce dayanamayarak dükkan kepenk değnek-

lerinden birini kaptığı gibi koşmuş ve çarşı halkını çil yavrusu gibi dağıtmış ve zaptiyeleri kurtarmış.

Bunu gören Kayseri esnafı anlaşarak Serdarî'nin kilimlerine çok az bir para teklif etmişler. Zavallı âşık kilimleri gerisin geri Şarkışla'ya getirmiş.

Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, şükranla andığımız, Cumhuriyet Türkiyesi'nin ilk eğitim ordusunun neferlerinden olan Kadri Özyalçın ve Kemal Gürpınar, Serdarî'nin hayatı ile şiirleri hakkında bir derleme çalışması yapmışlar. Edindikleri bilgileri Halkevi yayını olarak küçük bir kitapçıkta yayınlamışlar. Tespitlerinin küçük bir bölümünü aynen aktarmak istiyorum:

"Bir akşam rahmetli şairin torunu Belediye Muhasibi B. Haydar Berk'in evinde toplanmış, kızı torunları ve gelini ile görüşüyor, evvelce derlediklerimizin noksanlarını tamamlamak üzre fikir ve hatıralarına müracaat ediyorduk, hatırlayabildiklerini sevinerek bize anlattıktan sonra şairin kerametine ait bir vakayı da söylediler:

Rahmetli Serdarî her vakit oğlu Nağfel ile torunlarına:

- Şu benim deyişlerimi bir defter edin, herkes sizin gibi kadir kıymet bilmez değildir. Günün birinde benim bu öğütlerimden hisse alacak adamlar çoğalacak. Büyük rutbeli beğler gelip torunum olduğunuz için şiirlerimi sizden isteyecekler. O zaman utanır; yere bakarsınız deyip dururmuş.

Bizim derin alakımızı görünce bu hatıraları canlandı. Kerametini hep birden tasdik ettiler.

Şu canlı misal de bizim derlemeye önem vermek çağının gelip çattığını ve hatta geciktiğini teyid eden bir vakaadır. Üzerimizden geçen her yılın bu meseleye bir silindir vazifesi gördüğünü burada tekrara bilmem hacet var mıdır?"

Şarkışla'lı Aşık Serdarî, oldukça uzun süren bir yaşamdan sonra 1919 yılının Haziran ayının 18. gününde eceli ile hayata gözlerini yummuştur."

Serdarî ile ilgili yaptığımız araştırmalar, Kadri Özyalçın ve Kemal Gürpınar öğretmenlerin ne kadar haklı olduklarını bize gösterdi. Her geçen yıl, geçmişin üzerinden bir silindir gibi geçmekte.

Serdarî hakkında en değerli çalışma ve derleme yapanlardan birisi de yine Cumhuriyet Türkiyesi'nin eğitim neferlerinden birisi olan, Türk kültürüne, özellikle folkloruna unutulmaz hizmetler eden, bu uğurda bir ömür tüketen araştırmacı, yazar İbrahim Aslanoğlu oldu.

Aslanoğlu, kılı kırk yararcasına titiz çalışan bir araştırmacıydı. Cönkleri karıştırır, şeriye kayıtlarını, salnameleri didik didik ederek en doğru bilgiye ulaşmaya çalışırdı. Buna rağmen, zaman silindiri, bir çok gerçeği ezip geçmekte, onlara ulaşmaya engel olmakta.

Küçük bir örnek vermek gerekirse, Özyalçın ve Gürpınar Serdarî'nin ölüm tarihini 1919 yılının Haziran ayının 18. günü olarak belirtirken, Aslanoğlu hocamız "1922 yılının Nevruzunda sabaha karşı" olarak tespit etmiş. Bizim anlattığımız hayat hikayesinde geçen "Deli Kadı", Aslanoğlu hocamızda "Kör Kadı" olarak geçmekte. Bütün bunlar söylentiler kulaktan kulağa aktarılırken, başka başka şekil almalarından ve olayların birbirine karıştırılmasından kaynaklanmakta.

İbrahim Aslanoğlu'nun Serdarî ile ilgili araştırması ilk önce Sivas Folkloru Dergisi'nin Haziran 1975 tarihli 29. sayısında yayınlandı. Daha sonra hocamızın "Söz Mülkünün Ustaları" adlı kitabında yer aldı.

Serdarî'nin hayatına değişik bir bakış açısı getirmek amacıyla, Aslanoğlu'nun yazdıklarından bir bölümü aktarmayı faydalı buluyorum:

> *"Fakir bir ailenin çocuğu idi. Daha ağzım gözüm diyemeden babasını kaybetti. O zaman tamamen çaresiz kaldı. El eline düştü. Mal yoktu, mülk yoktu, öğrenim dersen elifi tanımazdı.*
>
> *Bir gün eşekten düşüp kolu kırıldı. Konu komşu ellerini*

çala çaputa sarıp sarmaladılar. Ama kendisi dur dediğin yerde eğlenip kalacak bir çocuk değildi ki; haşarı mı haşarıydı. Orasını kurcaladı, burasını deşti, yaranın iyi olmasına fırsat vermedi. Biraz daha gecikilse kangrene çevrilecekti. Ne ise ki, hazık bir sınıkçının eline geçti de, sağ kolunu dirseğinin altından kesip kurtardı. Derler ki: işe başlamadan önce önüne bir kalbur armut koymuşlar. O da kolu kesilinceye kadar bu armutların hepsini yiyip bitirmiş. Sesini bile çıkarmamış. O günden sonra hep, "Çolak Hacı" namıyle anılmış. Kendisi bu tabirden çok içlenir, "ben çolak değilim, kolsuzum" diye üzülürmüş.

Orta boylu, iri yapılı, iri kafalı, sağlam bünyeli ve gür sesli idi. Ömrünün sonuna kadar vazgeçmediği üç tutkusu vardı: Kadın, av ve ekin biçme. Bu üçündeki hüner ve maceraları halâ ağızdan ağıza dolaşır.

Birkaç defa evlendi. Hepsinde de başı dertten kurtulmadı. O yüzden diyarı gurbete mi düşmedi, yoksa hapislere mi girmedi ki? Hele Kör Kadı'nn kızından çekmediği kalmadı.

Kör Kadı, Şarkışla'da hakimdi. Güzel bir kızı vardı. Serdarî gönlünü ona kaptırdı. Zaten gönül gönüle karşıdır, derler; kız da onu sevdi. Ama Kör Kadı, "Nuh dedi, Peygamber demedi". "Ben kızımı bir çolağa vermem" diye kestirip attı. Serdarî baktı ki iş tatlılıkla olmayacak, kaçırmağa niyetlendi. Bir gün kızı atın terkisine atıp yola düştü. Arkasından zaptiyeler yetişti ise de, onlarla anlaşmakta güçlük çekmedi. Lâkin bu sefer de kız ağlayıp, direnmeğe başladı. Yaptığına pişman olmuştu. Serdarî ne söylediyse teskin edemedi. En sonunda dedi ki:

Ceran gözlüm gene mahzun dursun
Bugün ağlamanın yeri değildir
Seni vatanından ilinden eden
O da er kişidir karı değildir.

.....

.....

SERDARÎ'nin buyu atını çekmek
Üstüne binip de ortaya çıkmak
Tolga kargı ile kaburga sökmek
Bu da her arslanın kârı değildir.

Bunun üzerine kızın sesi kesildi. Bir baş Adana'ya kadar gittiler. Orada tatlı günler geçirdiler. Serdarî bir aralık düşündü: Elin memleketinde ölünceye kadar kalmaya imkân yok. Belki Kör Kadı'nın gönlü olmuştur. Şarkışla'ya dönersek bizi affeder.

Ama Kör Kadı inadından vazgeçmedi. Serdarî'yi derhal hapse attırdı. Kızı da başkasıyla elendirdi. Dünyada şom ağızlar çok... Yemediler, içmediler; haberi sıcağı sıcağına Sivas hapishanesindeki Çolak Hacı'ya ulaştırdılar. Bunu duyunca epeyce üzüldü. Bir köşeye çekilip uğrun uğrun ağladı. Mırıldana mırıldana deyişler söyledi.

Yenice bir haber geldi sıladan
Eğer essah ise büktü belimi
Dediler ki sevdiğini el almış
Kadir Mevlâ'm nasip eyle ölümü

Şahin dedikleri bir küçük kuştur
Yârin güzelliği göz ile kaştır
Kadir Mevlâ'm beni yâre kavuştur
Irak ise yakın eyle yolumu

Deli gönül yükseğinden uçayım
Uçayım da kanadım açayım
Muhannetin köprüsünden geçeyim
Coşkun sele uğratayım yolumu

SERDARÎ der yükseğinde gezmeyim
Dost elinden dolu bade süzmeyim
Yârdan başkasına kuşak çözmeyim
Yedi yerden bağlatayım belimi

Olanla ölene çare bulunmaz ki... Yıllar, herşey gibi o ateşin de üzerini külledi. Başından daha bir çok sevdalar geçti. Çocukları, torunları oldu. Gözünde fer, dizinde derman kalmayınca, titizlendi, herşeyden ve herkesten şikâyet etmeğe başladı:

Başım bulmadı halâsı
Yıkıldı ömrüm kalesi
Çektiğim avrat belâsı
Avrat bana neler etti
Neler etti neler etti

Avcılığına gelince: Bu cidden şaşılacak birşey. Sapasağlam kimseler dahi eline su dökemezdi. Uçana da, kaçana da, hepsine atardı. Serdarî'nin avdan eli boş döndüğünü gören olmamıştır. Hatta tertiplediği bir çok av partilerinde arkadaşlarına o başkanlık ederdi. Bütün bunları tek kolu ile nasıl beceriyordu? Demek ki herkese nasip olmayan üstün bir kabiliyete sahipti.

Bu değerli şair uzun ve çileli bir hayat yaşadı. Nihayet 1922 yılının Nevruzunda sabaha karşı vefat etti.

Okuma yazma bilmediği için şiirlerini bir defterde

toplayamadı. Torunu Haydar Berk anlatmıştı: "Bazen bizi yanına çağırır, oğlum, derdi; zaman gelecek benim bu deyişlerimi sizden isteyecekler. O vakit mahcup olursunuz. İyisi mi bir defter al, ben söyleyim, sen yaz."

"Sözünü dinlemezdim. Ekseriya defteri karalayıp, yazdın dede, diye aldatırdım."

Talihsizliğe bakın ki, arkadaşları da, çevresi de umursamamış. Belki de en güzel şiirleri onunla birlikte unutulup gitmiş.

Bu çok sevdiğim şair hakkında mevcut bilgilere bir şeyler katmak amacıyla ben de bir hayli çalıştım. İtiraf etmeliyim ki, bulduklarım emeğimin karşılığı değildir. Rahmetli kızı Ayşe Berk de şairdi. 1943 yılında uzun uzun konuştuk. Torunu Haydar Berk de bildiklerini anlattı. Çıraklarından İzzet Özbek sadece, "Ben o zaman çok gençtim. Hacı Emmi'nin yanında diz üstü oturur, sohbetlerini dinlerdim. Söze karışmaz veya birşey soramazdım ki..." demekle yetindi.

Bugün yaşayan akrabaları, hakkında bilgi vermek şöyle dursun, mevcutları dahi benden istiyorlar."

Serdarî'nin Şiirlerinde Sanat

Çok az öğrenim görmüş, ya da hiç öğrenim görmemiş halk şairlerinin sözlü olarak, çoğu zaman irticalen (hazırlıksız-aniden) söyledikleri şiirlerde, tam bir hece disiplini aranmaz, hoş görülürse de, okur yazar olmayan Serdarî'nin şiirleri hece disiplini yönünden oldukça başarılı.

Serdarî, çoğunlukla şiirlerini 8'li ve 11'li kalıplar içinde yazmış:

"Boston ektim / yolu ile
Felek vurdu / dolu ile
Cilve eyler / kulu ile
Hareb etti / bostanımı"

derken 8'li kalıbın 4+4 duraklı veznine güzel bir örnek vermiş.

"Sinemi vurdum kayaya
Felek ahımı komaya
Alışmış pancar yemeye
Narın kadrini ne bilir?

kıtasında ise, Şarkışlalı Serdarî, 8'lik kalıbı 5+3 duraklı olarak başarı ile kullanmış.

4+3 ya da serbest duraklı 7 heceli şiirlerine pek rastlamadığımız Serdarî, şiirlerinin büyük bir bölümünü 11 heceli kalıplar içinde söylemiş:

"Zalimler kurtulup / kaçar belleme
Kimsesizler bunda / naçar belleme
Her şahıs hakkından / geçer belime
Yiğit hukukunu / arar demişler"

diyen Serdarî 6+5 duraklı 11'lik veznin güzel bir örneğini verirken,

"Ala idim / sunam seni / al ile
Eme idim / leblerinden / bal ile

Ağ memenden / kızıl kızıl / kan ile

Alkan etmek / şu boynuma / borç olsun"

kıtasında görüldüğü gibi 4+4+3 duraklı 11'lik şiirler de söylemiştir.

Şimdi biraz da Şarkışla'lı Aşık Serdarî'nin şiirlerinin içeriği hakkında söz etmek istiyorum. Ancak, bu satırları okurken, Serdarî'nin bize bir asır ötesinden seslendiğini, zamanın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını gözönüne almakta fayda vardır.

Eski ustalarımız saz şairlerini anlatırken şöyle derler: "Her birinin üç nesneden şikayeti vardır. Kimi, bir gurbet, biri hasret, biri aşk diye yanıp yakılırken, kimi bir yetimlik, bir yoksulluk, bir ölüm diye boynunu büker. Kimi de, sıla derdi, vatan derdi, yar derdi diye dert üstüne dert bağlar...

Serdarî'ye gelince, onun sanki üç telli sazına üç kuş konmuş her biri bir tür dertten şikayet etmekte. Ama içinde biri var ki, ille de yoksulluk, ille de yoksulluk... Yoksulluğun gözü kör olsun.

Genellikle halk şiirinde bütün olarak ahenk beklemek haksızlık olur. Kuvvetli ve çok güzel söylenmiş kıtaların yanında zaman zaman zayıf, doldurma kıtalara da rastlamak mümkün...

Unutmamalıdır ki, halk ozanı durmadan "Hele bir daha söyle aşık!..." diyen bir toplumun önünde kıta üzerine kıta düzmek zorunda. Oysa aynı çağda yaşamış bir divan şairi ya da mektepli çağdaş şairler, elinde kalemi, önünde kağıdı ve ilhamı ile başbaşa kalabilmekte...

"Benim bu gidişe aklım ermiyor

Fukara halimi kimse sormuyor

Padişah sikkesi selam vermiyor

Kefensiz kalacak ölümüz bizim"

derken Serdarî, hem hece düzeni hem de şiir anlam ve ahengi bakımından oldukça rahat görülmekte. Ama aşağıya aldığım bir sonraki kıtada; hece ölçüsü tutsa da kafiye, anlam ve ahenk düzeni açılarından zorlandığını görmekteyiz:

"Daima doğrudur aşıkın sözü

Gör olsun düşmanın görmesi gözü

Bir parça seyredi istibdat sözü

Geçer mi düşmandan kinimiz bizim?.."

Halk şiirinde mecaz ve teşbih, divan şiirinde olduğu gibi belli sistemler içinde işlemez. Ancak, belli benzetme kalıpları olduğunu söyleyebiliriz. Serdarî'nin şiirlerinde de benzetmelere bol bol rastlamaktayız. Bu benzetmelerde yöresel ad ve kavramların büyük yeri var... O'nun şiirlerini hakkıyla anlamak için, Şarkışla-Sivas yöresinin folklor kültürünü yakından bilmek gerekir. Bu nedenle bu küçük derlememizde bazı dipnotlar koyma zorunluluğu duydum.

Bütün halk şiirinde olduğu gibi Serdarî'nin şiirlerinde de aşk teması büyük bir yer tutmakta. Daha sonra bu ümmi şairimiz bir dervişçesine nasihatlar vermekte. Bunlar öylesine anlamlı öğülerdir ki, her biri kıtasını sayfalar dolusu yorumlamak gerekir.

Ne yazık ki Serdarî'nin yüzlerce şiiri elimizde mevcut değil. Ancak, aynı yörede ondan bir süre önce yaşamış Aşık Veli, Aşık İzzetî, Aşık Kemter gibi halk ozanlarından da şanslı olduğunu söyleyebiliriz.

Serdarî:

"Gayet güzel olsun densiz olmasın,

Beli ince olsun cansız olmasın,

Gerdanı bir karış bensiz olmasın,

Ver bana bir yavru gönül eğlensin..."

derken, Tanrı'dan bir sevgili dileyen ve maddi aşkı terennüm eden aşıktır. Öylesine sevda ile doludur ki, kendi fakirliğinin, bir kuru canından başka bir şeyinin olmadığının bilinci içerisindedir. Buna rağmen her güzeli de beğenmez:

"Ben istemem cilvesizi cansızı,

Gerdanı bir karış çifte bensizi,

Serdarî dersen acın densizi,

Bir kuru canıdır malı Serdarî..."

Serdarî, yer yer maddi aşkını ve yukarıdaki kıtada görüldüğü gibi kendi kendini hivcederken; bazen aşkın ateşine öylesine düşer ki, bu tek kolu olmayan şairimiz derdini birilerine açmaya çekinir:

Yenile bir sevda tüştü serime

Serimden sevdasın ıramıyorum.

Ne gündüzüm gündüz, ne gecem gece;

Derdimi kimseye açamıyorum.

Aşk denince akla hep maddi aşk gelmemelidir. Serdarî dini bütün bir halk ozanıdır. Tanrının büyüklüğünü, tanrının hikmetini, zaman zaman dile getirir:

Hakkın hikmetinden ibret almalı,

Ağlayarak camilere dolmalı.

Kurban kesip tövbe istiğfar olmalı,

Böyle ilan etsin ulumuz bizim...

Halk şiirinde; insanlar doğayla kucak kucağadır. Kuşkusuz Serdarî de öyledir. Ama onun kucak kucağa olduğu doğa Karacaoğlan'da olduğu gibi şubat ayı kış yelini kovarken çıplaklığını üzerinden soyup bayramlığını giyen Çukurova'nın doğası değildir. Ya da Serdarî, elemlerden uzak, çıkıp da yaylalarda her çiçekten bir bal alan, gönlünü eğlendiren bir âşık değildir. Onun yaşadığı çevrenin iklimi bambaşkadır. Dinleyelim kendinden:

"Sekiz ay kışımız, dört ay yazımız

Açlığından telef olur bazımız

Kasım demeden buz tutuyor özümüz

Mayısta çözülür gölümüz bizim..."

Soğuğa sormuşlar:

- Memleketin neresidir?

Cevap vermiş:

- Memleketim Erzurum ama, Sivas'ta otururum...

Ancak Mayıs ayında suların buzunun çözüldüğü Sivas'ın Şarkışla ilçesinde yaşayan Âşık Serdarî her halde doğa ile ilgili demelerinde Karacaoğlan gibi:

"Gülüstan içinde bülbül yuvalar

Çalısı çırpısı güldür sılanın"

diyemeyecektir. Yaşamını kara toprağa bağlamış, eli ile, tırnağı ile kazdığı topraktan ancak dört ay içinde alabileceğini almanın telaşı içinde olan bir ozandan başka ne beklenirdi ki... Eğer omuzuna çoluk çocuğunun geçimini temin etme yükü düşmeden önce, hayatı toz pembe gördüğü günlerin şiiri elimize geçmiş olsaydı, belki zengin sayılabilecek doğa tasvirlerine rastlayabilecektik... Ne yazık ki o gök kubbede kalan Serdarî'nin sedasını bugün duyamıyoruz.

Geçimini dört aylık bir yaz bahar günlerinin içinde topraktan çıkarma gayreti içinde olan baba, bunalımlar içindedir. Yetişememenin korkusu içindedir bu tek kollu ozanımız:

"Babam bu yıl tarlalara basmıyor

Misto da sözüme kulak asmıyor

Sarıyel değdi de tırpan kesmiyor

Ulaş babam ulaş car sende kaldı..."

Hele ki, bin emekle ekip büyüttüğünü bostanını dolu afeti harap ederse, gözünden yaş süzülecek, ayıp değil ama ağlayacaktır.

"Hıyar gibi civanları

Vurdu yıktı doğanları

Kargı gibi soğanları

Harabetti bostanımı..."

Bu felaketin üzerine bir insaflı vergi memuruna rastlayınca da

sonradan bu şiirinin sonuna şöyle ekleyecektir:

"Hacı Hüsnü Efendi vezirimiz

Fazla yazmış bezirimiz

Kabul etti hazırımız

Bağışladı bostanımı..."

Serdarî'nin şiirinin içeriğini incelerken biraz da ağıtlara yer vermek istedim. Ağıtlar genellikle bir ölüm ve felaket üzerine söylenmiş şiirlerdir. Atalarımızın "Yuğ" dedikleri ayinlerden kalma bir gelenektir.

Şarkışla yörelerinde de ağıtçı analar vardır. Bir evin direği ya da göz bebeği ölünce, bu kadınlar gelir, iki döker, bir söyler tüm ev halkını ve baş sağlığına gelenleri ağlatır. Halk ozanları arasında da bahşiş almak için söylenen ağıtlara rastlanır. Ancak, öyle yürekten söylenmişler vardır ki, içli mi içli, dokunaklı mı dokunaklıdır.

Örneğin Kağızmanlı Hıfzî'nin genç yaşta ölen emmi kızına ağıtını ağlamadan okuyana yüreği nasır tutmuş derler.

"Ecel tuzağını açamaz mısın

Açıp da içinden kaçamaz mısın

Azad eyleseler uçamaz mısın

Kırık mı kanadın kolların hani?"

Serdarî'nin ısmarlama bir ağıdı elimizde mevcuddur. Kendini hapishaneden kurtaran bu ısmarlama ağıtın başarılı olduğu söylenemez. Ama, kıtlıkta açlıktan ölen iki oğlu için yaktığı ağıt; Hıfzî'nin ağıtı kadar dokunaklıdır:

"Memed Mısdo bir çift celep

Püskülü boynunda kelep

Eşi ile aldı felek

Ya ben ona yanmayayım mı?"

Bu dokunaklı konuyu da geçtikten sonra, Serdarî'nin toplum ve toplum olaylarına karşı tutumunu inceleyelim. Şarkışla'lı Serdarî'nin şiirinde toplum olaylarının büyük yeri vardır. Elimize

geçen şiirlerinin büyük bir bölümünde, Serdarî hicvetmekte, eleştirmekte, öğüt vermekte, kınamakta, yermekte, yerine göre övmekte kul köle olmaktadır. Yadırganmazsa Şarkışlalı Serdarî kısaca şöyle tanımlanabilir:

Şiir+öğüt+tenkit= Şarkışlalı Serdarî...

Burada önemli bir noktaya değinmek istiyorum: Serdarî'nin şiirleri öylesine toplumcudur ki, bugün bir takım ideolojilerin temsilcileri, onun şiirlerini ideolojilerine slogan olarak kullanmak istemektedir. Zaman zaman ideolojik yazılarını, Serdarî'nin mısraları ile süslemektedirler. Mal edilmek istenen ideolojilerin babaları henüz doğmadan; okur yazar dahi olmayan bir halk ozanının dile getirdiği gerçekleri, zamanımızda istismar etmek, işlerine gelen mısraları alıp, işlerine gelmeyenleri yok saymak doğru bir davranış değildir sanıyorum.

Serdarî nasıl toplumcudur?

Kimsesizlere, acizlere, yoksullara zulmeden, küçümseyen o günlerin müstantıkının karşısına dikilir:

Alem gamda iken sen bir hoş olma,

Nefsine uyup da zorba baş olma,

Atarken atarken vururlar seni!..

Yine Serdarî, şiirlerinde acı toplum sorunlarını dile getirmektedir. 90 yıl öncesinin kırsal alan fakirliğini, bu fakirliğin yol açtığı toplumsal sorunları şöyle dile getiriyor ve yeriyor:

"Evlad da babanın sözünü tutmuyor,

Acım diye çift sürmeye gitmiyor,

Çocuklar büyüdü ekmek yetmiyor,

Başımıza bela dölümüz bizim!..."

Serdarî toplumumuzun ezeli bir sorununa parmak basıyor ve genç kızlara öğüt veriyor:

"Dinlen kızlar vasiyetim var size,

Özü geçkin olur hocaya varman!

Mala tamah edip sakın aldanman

Sakallı ağarmış kocaya varman!..."

Varılırsa ne olur? Onu da şiirinin devamında tüm çıplaklığı ile ortaya koyuyor:

"Yüzüne bakınca gönlü bulanır,

Culluk gibi dört yanını dolanır,

Öpme, sevme, bilmez hemen yalanır;

Sakallı ağarmış kocaya varman!.."

Yukarıda formüle ettiğimiz gibi, Serdarî, şiirlerinin büyük bir bölümünde öğütler verir:

"Kişi sağlığında etse vasiyet

Mevlâ'nın indinde bulur haysiyet

Benim her sözlerim öğüt nasihat

Alan alır, almayana sözüm yok..."

işte bunlardan bir kıta daha:

"Cahil ile konuşma sözünü bilmez

Kötü ile konuşma meydanı olmaz

Konuş yiğit ile kahbelik gelmez

İlden ile gider ünü yiğidin..."

Konu yiğitlikten açılmışken ekleyelim. Türk'ün karakteridir yiğitlik. Mertlik, cesaret, Türk toplumunun başta gelen özelliklerinden biridir. İçinde bulunduğumuz şu günlerde Türk milletinin yalnız kalmışlığı acaba bu özelliklerinden midir? Bu ayrı bir konu ama, Şarkışlalı Serdarî'nin şu kıtası ile yazımızın bu bölümünü noktalayalım:

"Serdarî'nin dahi sözleri haktır

Kötü, bir dert etti yürekte oktur

Dünyada yiğidin kıymeti yoktur...

Kıymetini bilen hani yiğidin?"

ŞARKIŞLALI SERDARÎ'NİN ŞİİRLERİ

ÇARE MUSTAFA(*)

Mustafa'nın nazik hali sorulmaz
Hiç gönlünden kasaveti ırılmaz
Gözsüz bu dünyada esfa sürülmez,
Bulunmaz derdine çare Mustafa...

Gözlerim görmezki eyleyim seyir,
Yarabbi kuluna sen ihsan buyur,
Cümle âlem içre beni de kayır,
Çekildi bu gönlüm dare Mustafa...

Gönlümü daldırdım efkârı gama
Birçare kulunu zindanda koyma
Kendim baba yiğit gözlerim âma
Yanıyor yüreğim nare Mustafa,

Şu benim gönlümün gamı alınmaz,
Ararım gözümün ilacı bulunmaz,
Gönül gamde şadü hurrem olunmaz,
Bulunmaz derdine çare Mustafa...

Ta ezelden böyle emir olunmuş,
Hak yanında bir hatamız bulunmuş,
Dar-ı dünya bana zindan kılınmış,
Ne çare bahtımız kara Mustafa...

Gözüm âma dilim okur âyeti
Dünya bana zindan kılınmış zati.
Alış veriş edüp bilmem fiyati
Görünmez gözüne pare Mustafa.

Huda rezzakı âlemdir gel olma naçar
Esef etme yahu bu gün de geçer.
Ganıyyülmutlaktır kalb gözün açar,
Çok yalvar niyaz et yare Mustafa...

(*) Küçük yaşta çiçek hastalığından gözleri kör olan Düdükçü Mustafa'nın ricası üzerine bu şiiri irticalen söylemiştir.

EYLEME (*)

Bedestan kurbünde cevher satarsan,
Baha bilmez ile pazar eyleme,
Bir zalim ki sana zulum eylerse,
O da bulur sen inkisar eyleme...

Aklı olan her yerlere atılmaz,
Altın madenine elmas katılmaz,
Bakır pazarında cevher satılmaz,
Boşa cevherini bakır eyleme...

Şu sefil Serdarî Allah'ı bilir,
Amentü billahi, lillâhi bilir,
Altının kadrini sarrafı bilir,
Kıymet bilmez ile pazar eyleme...

(*) Serdarî'nın ortanca oğlu Kasım bir mecliste rakı içmiş. Sarhoşluk yüzünden rezalet çıkardığı için hapse atmışlar. Serdarî ziyarete gittiği zaman irticalen bu ve arka sayfadaki şiirleri söylemiş.

DEMHANELERDE

Bazı tecelli var cevrü cefada,
Boyun eğer gezer gamhanelerde...
Bazısını gördüm zevku sefada,
Keyfini yetirir demhanelerde...

Benzine baktım sararmış solmuş,
Kendi eli ile belasın bulmuş...
Vaz geç derim geçmez müptela olmuş,
Ab-ı canbak söyler meyhanelerde...

Yiğitlerin sınıfına katmışlar,
Namusunu ilden ile satmışlar,
Akıl hanesine sıfır atmışlar,
Zerrece bulunmaz serhanelerde...

Aklı fikri olan bunu heceler,
İyi kulak vurun gençler, kocalar,
ilmi ile âmil olan hocalar,
Adam irşad eder dersanelerde...

Aklı olan ata ahını almaz,
Serdarî'nin ahı hiç yerde kalmaz,
Yiğitlik ne türlü kadrini bilmez
Boşa zencir sallar tersanelerde...

KINAM AĞLADI

Şu sinni tenime açıldı yara
Bir kardeşim yok ki yerimde dura,
Dul kaldı demeyin gül yüzlü yare,
Üç aylık elimde kınam ağladı...

Hakkını helal eyle aziz pederim
İflah olmaz ben bu dertten giderim,
Zahir böyle imiş benim kaderim...
Tecelli ilahi kader ağladı...

Aziz pederim sen binler yaşa,
Hiç kimsenin aklı ermez bu işe,
Kalpe felek uğrattı uğrumuz kışa,
Zamheri ayında sığlar ağladı...

Hakkını helal eyle oğulsuz anam,
Ehli fukaraya çok eyle in'am,
Onsekiz yaşında yıkıldı binam,
Himinden söküldü binam ağladı...

Kanlı tabancayı sıktım serime,
Ahbaplarım gelip gitmez yanıma,
Nazlı yarın emaneti anama,
Beni bilen ahbaplarım ağladı...

Seyis eyice baksın küheylan ala,
Kaynım Ali Beye yadigar kala
Bana acımadık can kaldımola
İslam raayası birden ağladı.

İnciler döktürdüm gerdana deyu
Aşıklar metheder merdane deyu
Sivas ülkesinde bir tane deyu
Vezirler ah etti, Tuğlar ağladı

Duydu geldi tabancanın sesini
Yarim giyer savayenin hasını
Ben çekerim Halim Bey'in yasını
Bunu böyle dedi Sanem ağladı.

Aşık Hacı bunu böyle söyledi
İptida han, sonra yaver ağladı...
Bacanak zadenin Halim Beyine
Meclisini belâda beyler ağladı...

BOSTANIMI

Bostan ektim yolu ile,
Felek vurdu dolu ile,
Cilve eyler kulu ile,
Harabetti bostanımı...

Hıyar gibi civanları,
Vurdu yıktı doğanları,
Kargı gibi soğanları,
Harabetti bostanımı...

Emek verdim sabahlardan,
Ümudum yok kabaklardan,
Yiyemedim tabaklardan,
Harabetti bostanımı...

Düş gördüm gece yarısı,
Tuttu yüreğim ağrısı,
Yattı kalkmaz mısır darısı,
Harabetti bostanımı...

Sağlık olsun diyor dostlar,
Serdari çeker mi yaslar,
Per perişan patatesler,
Verem etti bostanımı...

Hacı Hüsnü efendi vezirimiz
Fazla yazmış hezirimiz
Kabul etti hazırımız,
Bağışladı bostanımı...

YANMAYAYIM MI? (*)

Mehmet Mısdo bir çift celep
Püsküllü boynunda kelep
Eşi ile aldık felek
Ya ben ona yanmayayım mı?

Benim yavrum nazlı idi
Yavrum şahin gözlü idi
Can evimde gizli idi
Ya ben ona yanmayayım mı?

Kürk diktirdim kolsuz oldu,
Felek işin yolsuz oldu
Meleğim oğulsuz kaldı
Ben ona yanmayayım mı?

Zile'den ben kumaş aldım
Bir hafta müşkülde kaldım
Gülyüzlü bebekten oldum
Ya ben ona yanmayayım mı?

(*) 1303 (1886) kıtlığında ölen iki oğlu için yaktığı ağıt.

FELEK

Yandım iller gayet yandım
Ben bu yurda yeni kondum
Mısto mu kalır sandım
Onu mu da aldı felek?

Ya bu imiş hakkın yazısı
Yürekten çıkmaz sızısı
İki ananın bir kuzusu
Arayarak buldu felek

Çirkin imiş yazılarım.
Mor perçemli kuzularım
Deve gibi mozularım
Eşi ile aldı felek

DELİ SERDARÎ

Ha dedim ki gurbet ele çıkmayım
Bilmez mi sandınız yolu SERDARÎ
Dünyam için ahretimi yıkmayım
Çok ocak batırır deli SERDARÎ

Ben istemem cilvesizi cansızı
Gerdanı bir karış çifte bensizi
Serdarî der isen acın densizi
Bir kuru canıdır malı SERDARÎ

Dost bağının bülbülleri öterse
Gidi düşman dediğini ederse
Deli Kadı yârim alıp giderse
Ordan da getirir geri SERDARÎ

SENİN Mİ (*)

Ava giderken sapar,
Çocuklardan ekmek kapar,
Avratlardan çalar çarpar,
Memi bu tazı senin mi?

Sırtında durmuyor çulu,
Seğirtemeye yoktur hali,
Onbeş günde yer bir yalı,
Memi bu tazı senin mi?

Dereye girmiş ziniler,
Çıkmaz çer çer çeniler,
Memi değneği yeniler,
Memi bu tazı senin mi?

Serdarî çarığın saklar,
Eline geçerse haklar,
Issız odaları yoklar,
Memi bu tazı senin mi?

(*) Bir av partisi gecesini Döllük köyünde geçirmişler. Sabahleyin erkenden kalkan Serdarî, çarığını koyduğu yerde bulamazmış. Sormuş soruşturmuş. Sonuçta, arkadaşı Memi'nin tazısı tarafından kaçırıldığını anlamış. Köpek açlıktan orasını, burasını geveleyip iyice parçalamış. Artık giyilecek halini bırakmamış. Eline böyle bir fırsat geçer de Serdarî susar mı? Memi'yi karşısına çekip alaylı alaylı çarığın hesabını sormuş. Şiir kısa zamanda halkın diline düşmüş, Memi'yi görenler "Memi bu tazı senin mi" diye alay etmeye başlamışlar, adamcağız kasabaya gelemez olmuş.

VURURLAR SENİ (*)

Alem gamda iken sen bir hoş olma,
Nefsine uyup da zorba baş olma,
Fukara okuna nişantaş olma,
Atarken atarken vururlar seni...

Hakkı iptal etme sen seni tanı
Ettiğin yanına kalır mı yani
Fitnelikte yekta ukba-yı sani
Ararken ararken bulurlar seni

SERDARİ vurulmaz sen bir takkesin
Hak senin şerrinden bizi saklasın
Ayarın belli oldu gram okkasın
Kantara saklansan bulurlar seni

(*) Zamanında Şarkışla'da zalim bir Mustantık varmış. Mahmut Efendi adındaki bu mustantık rüşvette almış yürümüş. Paranın girdiği yerden din iman gidiyormuş. Yakmadığı can kalmamış. Serdari bir gün yolda Mustantık efendiye rastlayınca kendini tutamayarak şiiri söylemiş.

NELER ETTİ (*)

Serim bulmadı halâsı
Yıkıldı ömrüm kalesi
Çektiğim avrat belâsı
Avrat bana neler etti
Neler etti neler etti

Misto bana yan bakıyor
Nağfel yüreğim yakıyor
Gelin çeneme çıkıyor
Gelin bana neler etti
Neler etti neler etti

Ekmeğe çarşıya varsam
Varıp damadımı bulsam
Bir bazlama ondört dirhem
Açlık bana neler etti
Neler etti neler etti

Çektiğim ah ü zar idi
Hem atasına yâr idi
İçinde Kasım var idi
Devlet bana neler etti
Neler etti neler etti

SERDARÎ bunaldı kaldı
Küçükten sakalım yoldu
Hem malım elimden aldı
Nağfel bana neler etti
Neler etti neler etti

(*) İhtiyarlığının ve ömrünün son seneleri I. Dünya Harbinin kıtlık günlerine rastlar. Bakımsız ve aç kalan Serdarî, çocuklarını şikayet ediyor. Misto (Mustafa), Nağfel (Nevfel), Kasım Serdarî'nin çocuklandır.

SÖZÜM YOK

Kişi sağlığında etse vasiyet
Mevlâ'nın indinde bulur haysiyet
Benim her sözlerim öğüt nasihat
Alan alır almayana sözüm yok

her biri maddiyattan çektim elimi
Hakk'ın kelâmına tuttum dilimi
İstiyorum bir hayırlı ölümü
Dünya altın olsa daha gözüm yok

SERDARÎ tılf iken çok çekti sitem
Halen çekmektedir kan ağlar didem
Çok muradım verdi ol Gani Huda'm
Bir muradım kaldı ona yüzüm yok

BEKLERİM (*)

Dinleyin arkadaşlar haber alayım,
Bir güzel oturmuş yolun üstüne,
Ne derdin var ise gel bana söyle,
Yol üstünde oturmayın asıl ne?

Aldı Kadın:
Çıkıp yükseğine yayla yaylatma,
İnip aşkın deryasını boylatma,
Benim derdim çoktur beni söyletme,
Yar gurbette yollarını beklerim...

Aldı Serdarî:
İkar verip yare veda edeli,
Çekip aşkın katarını yedeli,
Kaç yıl oldu senin yarin gideli?
Kaç senedir yar yolunu beklersin?

Aldı Kadın:
Viran oldu ağ sıvalı havlumuz,
Meyvede vermiyor çifte selvimiz,
Beş seneye idi bizim kavlimiz,
On senedir yar yolunu beklerim.

Aldı Serdarî:
Serdarim de bu sözüne darıldı,
Serimdeki sevdalarım ırıldı,
Dünya onun üstüne mi kuruldu,
On senedir ne beklersin yolunu?

Aldı Kadın:
Ben Ayşe'yim yare kurban olurum,
Demir çarık giyer yarı bulurum,
Son encamı yar yolunda ölürüm,
Ölenece yar yolunu beklerim.

(*) Çalışmak için Sivas'a giderken Kayadibi Nahiyesinin Apartı mavkiinde ot toplayan kadınlara rastlıyor. İçlerinden biri ile bu konuşmayı yapıyor ve sonunda "Aslanın dişisi erkeğinden daha zorlu olmuş diyor."

BİZİM I (*)

Nesini söyleyim canım efendim
Gayri düzen tutmak telimiz bizim
Arzuhal etsem de deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

Sefil irençberin tebdili şaştı
Borç kemalin buldu boynundan aştı
İntikal parası binleri geçti
Dahi doğrulamaz belimiz bizim

Fukara ehlinin yüzü soğuktur
Yıl perhizi tutmuş içi kovuktur
İneği davarı iki tavuktur
Bundan gayrı yoktur malımız bizim

Çok dilek diledim kabul olmadı
Şu yalan dünyada yüzüm gülmedi
Hiç kimseye emniyetim kalmadı
Açılmadan soldu gülümüz bizim

Şu yalan dünyada hoş olamadım
Borçludan bir kere baş alamadım
Şu küçük öküze eş bulamadım
Söylemeden âciz dilimiz bizim

Zenginin sözüne beli diyorlar
Fukara söylerse deli diyorlar
Zamane şeyhine veli diyorlar
Gittikçe çoğalır delimiz bizim

Fukara halini kimse sormuyor
Ehl-i diyanetin yüzü gülmüyor
Padişah sikkesi selâm vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

Evlat da babanın sözün tutmuyor
Karnım açtır diye çifte gitmiyor
Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ dölümüz bizim

Rençberin sanatı bir apra tahıl
Havasın bulmazsa bitmiyor pahıl
Tecelli olmazsa olmazsa neylesin akıl
Hep yokuşa sarar yolumuz bizim

Sekiz ay kışımız dört ay yazımız
Açlığında telef olur bazımız
Kasım demeden buz tutar özümüz
Mayısta çözülür gölümüz bizim

Tahsildarlar çıkmış köyleri gezer
Elinde kamçısı fakiri ezer
Döşeği yorganı mezatta gezer
Hasırdan serilir çulumuz bizim

Zenginin yediği baklavabörek
Kahvaltıda eder keteli çörek
Fukaraya sordum size ne gerek
Düğülcek çorbası balımız bizim

Bir aşka geldi de biz bunu dedik
Üçyüz üç senesi bir sille yedik
Her nereye varsan sahipsiz Gedik (**)
Kime arz olacak halimiz bizim

Açlıktan benzimiz sarardı soldu
Ağlamaktan gözlerime kan doldu
Üçyüz üç senesi bir afet oldu
Dördü bir okkadır dolumuz bizim.

Daima doğrudur aşkın sözü
Gör olsun düşmanın görmesin gözü
Bir parça seyredi istibdat sözü
Geçer mi düşmandan kinimiz bizim.

Açılmadı ikbalimiz bahtımız
Şen olsun İstanbul pâyitahtımız
Tevellüt ellidir geçti vaktimiz
Nöbetin gözlüyor salımız bizim.

SERDARÎ halimiz böyle n'olacak
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mâmurlar yıkılıp viran kalacak
Âkıbet dağılır ilimiz bizim.

(*) Bu şiir iki bölümdür. Birincisi 1886 - 87 yılındaki kıtlığı, ikincisi de Meşrutiyetin ilânından sonraki durumu anlatır.

(**) Gedik: Şarkışla'nın eski adıdır. Daha eski adı Tonus, bir başka adı da Çubuk'tur.

BİZİM II

Hakk'ın hikmetinden ibret almalı
Ağlayarak camilere dolmalı
Kurban kesip öte istiğfar olmalı
Böyle ilân etsin ulumuz bizim

Nerde Allah desen orada hazır
Bizim yardımcımız Hazret-i Hazır
Ali Sait Paşa değerli vezir
Bundan gayri yoktur ulumuz bizim

Enver'le Niyazi Arslan beyimiz
Efrad-ı askerdir karlı dağımız
Şeneldi bahçeler bitti bağımız
Meyveye düzüldü dalımız bizim

İstediğimiz gibi çıktı mânalar
İnşallah iyi olur gayri seneler
Milletin vekili akıldaneler
Gittikçe çoğalır şanımız bizim

Namazda niyazda hürriyet verdi
Çok şükür Mevlâ'ya murada erdi
Maiyette hazır İkinci Ordu
Arslan ile dolu çölümüz bizim

Selanik şehridir arslanlar yurdu
Düşmanın alnına topları kurdu
Fedakârımızdır Üçüncü Ordu
Zülfikar sahibi Ali'miz bizim

İrahmet deryası ümidim Hak'tır
Efendim çok yaşa duacın çoktur
Adaletine de diyecek yoktur
Âlillerden âli dinimiz bizim

SERDARÎ sen gel de bu işi boşla
Çekil bir tekkeye tekbire başla
Vilâyetim Sivas yerim Şarkışla
Düşmez İstanbul'a yolumuz bizim

DURAMIYORUM (*)

Yenile bir sevda düştü serime,
Serimden sevdasın ıramıyorum,
Ne gündümüz gündüz ne gecem gece,
Derdimi kimseye açamıyorum.

Pazar günü Şarkışla'dan göçürdüm,
Yere şerbet ezdim içirdim,
Hayıf ömrüm berhavaya geçirdim,
Deloldum derdinden duramıyorum.

Ebesil köyünde üç gün oturdum,
Sofular köyünden tayin getirdim.
Bire ağalar ben bir ceran yitirdim,
Ne diyara gitti bilemiyorum...

Her derdimde hakka ettim niyazı,
Kader böyle imiş alnımda yazı,
Dudu dilli, ince belli Beyazı,
Ne diyara gitti bilemiyorum...

Taze açılmış güle benzer yüzleri,
Kudretten sürmelidir gözleri,
Beni mesteyledi çeçen kızları
Yitirdim kendimi bulamıyorum...

Serdarim der böyle imiş kaderim,
Gam içinde kazanmış beni pederim,
Yerin bilsem bir gün durmaz giderim,
Çardak'ta diyorlar bilemiyorum.

(*) Şarkışla'ya gezmeye gelen Beyaz adındaki bir çerkes kızına gönlünü kaptıran Serdari, bu şiiri söylemiş. Şiirin birinci kıtası, Karacaoğlan'ın "Ela gözlerini sevdiğim dilber / Sevgini sevdamdan ay'ramıyorum / Gündüz hayalimde gece düşümde / Bana bir hal oldu bilemiyorum.." mısraları ile benzerlik göstermekte ama, diğer kıtaları farklıdır. Şiirde geçen Ebesil, Sofular ve Çardak Şarkışla'nın köyleridir.

KULOĞLAN

Gece kaldım diye sahur yememiş,
Üç gündürki elin yüzün yumamış
Tarlalarda tiken, ayrık komamış,
Bu pıtalar hep mi senin Kuloğlan?

Bir değil, beş değil bunun pıtası,
Hiç mi uyku tutman baba tutası,
Bir arpa giliği onun gıdası,
Bu pıtalar hep mi senin Kuloğlan?

Ben varmadan ördekleri kaldırır,
Saçma bulamazsa Burçak doldurur,
Kimini yaralar kimini öldürür,
Bu pıtalar hep mi senin Kuloğlan.

* * *

Çayşıhı'da Kuloğlanım varıdı,
O ölünce bütün ömrüm farıdı,
Bir atışla onbeş ördek vururdu,
Avcıların serfirazı Kuloğlan...

Hiçmi usanmıyon burada durmaya,
Elleri yorulmaz hemen vurmaya,
Allah korkarım ben de vurmaya,
Avcıların serfizarı Kuloğlan...

VARMAN (*)

Dinlen kızlar size vasiyetim var
Özü geçkin olur hocaya varman,
Mala tama edip sakın aldanman,
Sakalı ağarmış kocaya varman...

Döşeğine varsan sam yeli esiyor,
Aksırığı beni ekmekten kesiyor,
Bir de vıdırlı ki hemen küsüyor,
Ayın karanlığı geceye varman...

Zahir kaderine böyle yazılmış,
Elekçi harcı olmuş tüyden üzülmüş,
Tutmuyor tıpası yayı bozulmuş,
Sakalı ağarmış kocaya varman...

Yüzüne bakınca gönlü bulanır,
Culuk gibi dört yanını dolanır,
Öpme sevme bilmez hemen yalanır,
Sakalı ağarmış kocaya varman...

Kocanın kahrını nasıl çekmeli?
Sabahları havruzunu dökmeli,
Boynu dağarcıklamış, alnı sekmeli,
Işığı kesilmiş kocaya varman...

Başını yesin altınıynan gümüşü,
Ben istemem neyvesiynen yemişi,
Porsumuş pancara benzer kamışı,
Babanız yaşında kocaya varman...

(*) Bir gün aydan dönerken pancar toplayan kızlara rastlar. Kızlar yolunu keserek "Hacı Emmi sen herkese nasihat ediyorsun. Bize de bir nasihat et ki başımız dara geldiğinde ondan yararlanalım" derler. Serdarî de bu şiiri okur. Son kıtayı söyleyince kızlar utanarak kaçışırlar.

YİĞİDİN

Yiğit de yiğidin sırrını gizler
Sırası geldikçe karadağın düzler
Kötüler yiğidin fırsatın gözler
Nasıl sıkılmasın canı yiğidin.

Cahil ile konuşma sözünü bilmez,
Kötüyle konuşma meydan olmaz,
Konuş yiğit ile kahbelik gelmez,
İlden ile gider ünü yiğidin.

Daima yiğidin sözü sağ olur.
Zenginlerin kavukçusu çok olur.
Yiğit yerde kalmaz bir gün beğ olur.
İlden ile gider ünü yiğidin.

Serdari'nin dahi sözü haktır,
Kötü bir dert etti yürekte oktur,
Dünya da yiğidin kıymeti yoktur,
Kıymetini bilen hani yiğidin?

NE BİLSİN?

Gurbete çıkmayan yiğit,
Kârın kadrini ne bilsin?
Göz ağrısı görmeyenler,
Körün kadirini ne bilsin?

Dünyada murad olmayan,
Arayıp eşin bulmıyan,
Kendi kadrin bilmeyen,
Elin kadrini ne bilsin?

Sinemi vurdum kamaya,
Felek ahımı komıya,
Alışmış pancar yemiye,
Narın kadrini ne bilsin?

GÖNÜL EĞLESİN (*)

Kadir mevlam budur senden dileğim,
Ver bana bir yavru gönül eğlesin.
Ellere vermişsin nedir günahım,
Bana da bir yavru gönül eğlesin.

Gayet güzel olsun densiz olmasın,
Beli ince olsun cansız olmasın,
Gerdanı bir karış bensiz olmasın,
Ver bana bir yavru gönül eğlesin...

OLSUN (*)

Bir güzel isterim Sultanım senden,
Kışın zemherinde solmamış olsun.
Ne kimse tanıya, ne kimse bile,
Yanağına yadel değmemiş olsun.

Üç yıldız doğdu da semaya karşı,
Güneş yandırır pervaneye karşı,
Onüç, ondördünden az olsun yaşı,
Daha kendi kendin bilmemiş olsun...

(*) Yukarıdaki iki şiirin diğer kıtalarını bulmak mümkün olmadı.

BORÇ OLSUN

Ala İdim sunam seni al ile,
Eme idim leblerinden bal ile,
Ağ memenden kızıl kızıl kan ile,
Al kan etmek şu boynuma borç olsun

Bindirsem doru taya yepeler,
Ela gözden kanlı yaşlar sepeler,
Ağ gerdana değen altın küpeler,
Hep kan etmek şu boynuma borç olsun.

Serdari'nin hiç halinden sormazlar,
Serimdeki sevdaları bilmezler,
Aklım kesti seni bana vermezler,
Alıp kaçmak şu boynuma borç olsun...

GARİP

Üç durnam geldide gökte dolanır,
Ötüşmen durnalar garibem garip...
Sıla gözümde yüreğim dağlanır,
Ötüşmen durnalar garibem garip...

İkisi eşlide biri yalınız,
Ne sebepten perişan düştü haliniz?
Gediğe de uğrarmola yolunuz?
Ötüşmen durnalar garibem garip...

Çetin imiş Anavarza kalesi,
Eksik olmaz yiğitlerin belası,
Daha dolmadı mı gurbet çilesi?
Ötüşmen durnalar garibem garip...

Durnamın kanadı harza telinden,
Söyledikçe ballar akar dilinden,
Hemi vatanımdan hemi ilimden,
Ötüşmen durnalar garibem garip...

Durnamın kanadı zatiden eğri,
Aşnası yok diye yuhadır bağrı,
Bir mektup yazayım götürün doğru,
Ötüşmen durnalar garibem garip...

İREÇBER (*)

Sabahtan gelir öküzün yemi yok deyi,
Şekvalanır gezer borcum çok deyi,
İnanmazsan gel evime bak deyi,
Edepsizdir barbar olur ireçber...

Peşine alır veresiye satar,
Oku ağır eder öküzü yatar,
Canının acısından şahnaya çatar,
Keskenerek yaba ölçer ireçber.

Uşaklara hay keser kopuşun deyi,
Varın yarımlağıdan yapışın deyi,
Öyle haliniz var kapışın deyi,
İbikledir söbe ölçer ireçber.

Çalgı elinde harman yerin dolanır,
Çeçine bakınca gönlü bulanır,
Borçlular da etrafında dolanır,
Avrat ınalı hibe ölçer ireçber...

Serdari'nin şöhreti var şanı var,
Zemheri kavurmuş kuru canı var,
Şalvarı yok bir pürpürüm donu var,
Odalarda soba ölçer ireçber...

(*) Serdarî'nin oğlu Kasım bir sabah babasının yanına oturur ve öküzünün yemi olmadığını söyler. Serdarî de bu şiiri söyler. Kasım; saman istediğine pişman olmuştur ama, ortaya babasının şalvar sorunu çıkmıştır. Eğer bu işi halletmezlerse babalarından nice hiciv yiyeceklerdir. Soluğu kardeşi Nağfel'in evinde alır ve iki kardeş bir olarak babalarına bir şalvar alırlar.

DİLBER (*)

Mülazım bekledim geçtim sıraya,
Ölüyom derdinden ha gel buraya,
Kaşların mezadda yüz bin liraya,
Söyle gözlerine baha ne dilber?

Yiğit olan muradını almalı,
Aşık olan maşukunu bulmalı,
Bu alemde bir eserin kalmalı,
Söylenir **Serdari** daha ne dilber?..

(*) Bu şiirin tamamı bulunamamıştır.

DEMİŞLER (*)

Eş olur mu kara kazan helkiye?
Zannı az olanlar söyler belkiya,
Müsavi olur mu arslan tilkiye?
Herkes eşli eşin arar demişler...

Olmasın istersen merteben yüce,
Kimsenin hatırını kırma zerrece,
İlin kapısını dürtme gizlice,
İl kapını yıkıp gider demişler...

Zalimler kurtulup kaçar belleme,
Kimsesizler bunda naçar belleme,
Her şahısı hakkından geçer belleme,
Yiğit hukukunu arar demişler...

Derin olur deryaların girdabı,
Boşuna tüketme yüzünün abı,
Ne kadar incedir şeriat babı,
Bir kılı oniki yarar demişler

Serdari boşuna dalma derine,
Emri hak neylese gelir yerine,
Kalem katılır mı hak takdirine,
Bir hükme fatiha karar demişler...

(*) Şarkışla'ya bağlı Tuzla köyünden olan ve Aruz vezninde güzel şiirler yazmış bulunan Fevzi Efendi'yi Serdari çok severmiş. Bir gün kendisine bir nasihat etmesini istemiş. Fevzi Efendi de şu dörtlüğü söylemiş: **"Tut atalar sözün kalbi selim ol / Gönülden gönüle yol var demişler / Bırak yavuzluğu tab-ı halim ol / Acı sirke kaba zarar demişler"** Bu dörtlüğü çok seven Serdari, "Hocam senin değerli sözlerine, ipek kumaşına yakışmaz ama, benim de şu yamalığımı kabul et." diyerek yukarıdaki şiiri söylemiş. Fevzi Hoca dinledikten sonra "Bu yamalık değil, altın kaplama oldu" karşılığını vermiş.

KARI DEĞİLDİR (*)

Köşek gözlüm niye melul durursun?
Bugün ağlamanın yeri değildir.
Seni vatanından ilinden eden
O da er kişidir karı değildir.

Söylettik dilberi sözü sağ imiş,
Güzellikte hiç menendi yok imiş,
Senin derdin benimkinden çok imiş,
Bugün dertleşmenin yeri değildir.

Serdari'nin huyu dor atı çekmek,
Üstüne binip de meydana çıkmak,
Tuğlu kargı ile kaburga sökmek,
Bu da her aslanın karı değildir...

(*) Serdari Deli Kadı'nın kızını kaçırdıktan bir kaç gün sonra kız ağlamaya başlayınca bu şiiri söyleyerek onu avutmuş.

OTURUR (*)

Sabahleyin erken kalkmaz,
Kalkıp ocağını yakmaz,
Kurtlu çökeliğe bakmaz,
Ayranını öğer oturur.

Dururkene birden coşar,
Tökezir sekmeden düşer,
Tek ineğin sütü taşar,
Sümüğün çeker oturur.

Beline takmamış çakı,
Uğramamış ecel oku,
Topuğuna tavuk boku,
Kevenle siler oturur.

Gelmiş kapıya kurulmuş,
Bu gün çok gezmiş yorulmuş,
Ayakları pek yarılmış,
Katıran çalar oturur.

Baş kaldırmaz saçağına,
Sinek dolar kap kaşığına,
Çocuk sıçmış kucağına,
Tezekle siler oturur.

Asla bir işe yaramaz,
Yüzü yok komşuya varamaz.
Yumaz başını taramaz,
Donuna bitler oturur.

(*) Serdari bu şiirini kirli ve pasaklı kadınlar için söylemiş.

ÜNDÜR BU (*)

Niyet kurduk Kayapınar gölüne,
Avlıyarak Çayşıhı'nın çölüne,
Yakub can da destelemiş eline,
Atın vurun av günüdür bu.
Ben ölürüm size kalır ündür bu...

Müdür sen avla gel tiken koğadan,
Barutları kan ağlıyor tavadan,
Köse küçük atar vurur havadan,
Atın vurun av günüdür bu.
Ben ölürüm size kalır ündür bu...

Telli durnayı da ayırmayın eşinden
Atın vurun kanadından, döşünden,
Aşık Ahmet kuş geçirmez başından,
Atın vurun av günüdür bu.
Ben ölürüm size kalır ündür bu...

Göle varup pıtalara yatmalı,
Ala (ela) kaza her taraftan atmalı,
Beş bir yana, on bir yana çatmalı,
Atın vurun av günüdür bu.
Ben ölürüm size kalır ündür bu...

Serdarim de alt başında duruyor
Ördeklerim zurba zurba geliyor
Keleşlerim atıp atıp vuruyor
Atın vurun av günüdür bu
Ben ölürüm size kalır ündür bu.

(*) Daha önceki sayfalarda yer alan "Kuloğlan" şiirinde olduğu gibi, yukarıdaki şiir de Serdarî'nin av şiirlerinden biridir.

ÖLÜMÜ

Yenile bir haber geldi sıladan
Eğer essah ise büktü belimi
Dediler ki sevdiğini el almış
Kadir mevlâm nasip eyle ölümü...

Şahin dedikleri bir küçük kuştur
Yarin güzelliği göz ile kaştır
Kadir mevlâm beni yare kavuştur.
Irak ise yakın eyle yolumu...

Deli gönül yükseğinden uçayım
Uçarsam da kanadımı açmayım
Muhanetin köprüsünden geçmeyim
Coşkun sele uğratayım yolumu.

Serdarim der yükseğinden gezmeyim
Dost elinden dolu bade süzmeyim
Yardan başkasına kuşak çözmeyim
Yedi yerden bağlatayım belimi.

(*) Malıpus yattığı sırada sevgilisinin başka bir kocaya vardığı haberini istemezleri ulaştırmışlar. İçlenen aşık bu türküyü söylemiş.

Ancak aynı ayakla söylenmiş Karacaoğlan'ın iki şiiri kitaplarda yer almaktadır. Bu Serdarî'nin Karacaoğlan'dan etkilendiğini ya da bu türküyü usta malı olarak söylediği anlamına gelebilir. Karacaoğlan'ın tapşırma kıtası şöyledir: "Karacaoğlan bu yerlerde gezmeyim / Hançer olup derili sinemi ezmeyim / Senden gayrısına kuşak çözmeyim / Şimdi neden bağlıyayım dilimi" Serdarî'nin tapşırma kıtası daha tutarlı görülmektedir. Her ne kadar, Karacaoğlan Serdarî'den önce yaşamışsa da, Cumhuriyet sonrası yapılan derleme çalışmaları sırasında bilerek veya bilmeyerek bir çok şiirin Karaaoğlan'a mal edildiği hususu da gözönünde bulundurulabilir.

Serdarî'nin Kızı Ayşe Berk

1874 yılında Şarkışla'nın Kayalıyokuş Mahallesi'nde doğan Serdarî'nin üçüncü kızı Ayşe Berk, 1953 yılına kadar yaşadı. Ayşe Berk ile 1943 yılında yüz yüze görüşen İbrahim Aslanoğlu, bize şu bilgiye vermektedir. (*)

1943 yılında idi, kendisiyle Şarkışla'da, yıkık bir bahçe duvarının dibinde uzun uzun konuştum. Halinden ve giyinişinden durumunun hiç de iyi olmadığı anlaşılıyordu. Tepeden tırnağa kadar bir Şarkışlalı yerli kadının geleneksel kıyafeti içinde idi. Onlardan tek farkı, ayakkabılarının yokluğu ve tabanlarının yarıklar içinde bulunuşu idi. Bana hayatından memnun olduğunu ifadeye çalıştı. Arkasından da "tek arzum, torunlarımın yatılı okullarda parasız okutulmasıdır" dedi. Sonra ekledi: "Hatta bu konuyu Atatürk'e uzun bir şiirle anlattım, dileğimi yerine getirmesini söyledim. Aradan 7 sene geçti ama..."

Sonradan öğrendim ki oğulları, dedelerini kandırdıkları gibi, analarını da "gönderdik he ana" diye oyalayıp durmuşlar.

(*) Söz Mülkünün Sultanları / I. Aslanoğlu / Erman Yayınları / 1985 - İST.

Yoksullukla cenkleşe cenkleşe büyüdü. Çocukluğunda ne umduğunu buldu, ne de bulduğunun hayrını gördü? Genç kızlığını bile yaşayamadan Şeyh Ahmet –veya diğer adı ile Şeyh Ağa– ile evlendi. O da "Allah'a çok şükür" dedirtecek bir gün gösteremedi. Şeyh Ağadan üç oğlu, iki kızı oldu. Hepsini büyütüp ev-bark sahibi etti.

Zeki, faal ve osmanlı bir kadındı. Okur-yazarlığı yoktu ama, güzel beyitler söylemeye yetenekli idi. Kendisine sorulduğu zaman şu karşılığı verirdi: "Ben şair değilim; kederlendiğim zaman birşeyler söylüyorum işte..."

Ayşe Berk'in Şiirlerinden Örnekler

Mâlumun Olsun Atatürk (*)

Ben bir kolsuz Serdarî'nin kızıyım
Ak kâğıt üstünde kara yazıyım
Yokluğun elinden nasıl geziyim
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Üç oğlum var bir ihtiyar kişiden
Kara günlü belâ gitmez başımdan
Bana acır hep duyanlar içinden
Böylece mâlumun olsun Atatürk

İkisi evli de birisi ergen
Üstüne örtmüyom boyunca yorgan
Oğlum kızım canım hep sana kurban
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Oğlumun birinin sekiz uşağı
Dördü bir yatıyor kısa döşeği
Yaz gelince döşürürler başağı
Böylece malumun olsun Atatürk

Bir oğlan okuttu Sivas'a gitti
Para yetiremez perişan etti
Ara sıra gizli eşyasın sattı
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Hele has ki bu dünyaya gelmişsin
Ortalığın ahvalini bilmişsin
Duydum çok sevindim reis olmuşsun
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Sen gayet ulusun Mevlâm saklasın
Sağını solunu aslan beklesin
Arada sırada millet yoklasın
Bölece mâlumun olsun Atatürk

Ölüye gidince ederim ağıt
Ben türkü demiyom nasihat öğüt
Her ana doğurmaz böyle bir yiğit
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Kimse bilmez yüreğimde derdimi
Sığamazlar fukaranın ardını
Gözlüyorum Ata'mızdan yardımı
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Oğlum otuz lira maaş alıyor
Yarısını okuyana salıyor
Sağ eli alıp da solu kalıyor
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Ortancıl oğlu da bu yıl çıkacak
Birken iki oldu kimler bakacak
Bu uşaklar evimizi yıkacak
Böylece mâlumun olsun Atatürk

Ben de sana böyle rica ederim
Seni kayıp ben nereye giderim
Çok sefillik çekti kolsuz pederim
Böylece mâlumun olsun Atatürk

İk'oğlum yanımda boşta geziyor
Namuslu erkânlı yazı yazıyor
Her taraftan umudunu üzüyor
Arkam yok ki yardım ede Atatürk

Mevlâ'm nasip etse buraya gelsen
Lisanımca desem halimi bilsen
İki torunum var mektebe alsan
Ölenece duacınım Atatürk

(*) Bu manzum dilekçeyi Serdarî'nin kızı Ayşe Bacı, Atatürk'e göndererememiş. Yalnız 1930 yıllarında düzüldüğünü öğrendiğimiz bu şiiri buraya aktarırken "Sağını solunu arslan beklesin / Arada sırada millet yoklasın" mısraları bize Atatürk'ün ebedi ıstırahatgahı olan Anıt-Kabir'in aslanlı yolunu anımsattı. Acaba bu mısralar bir tesadüf müdür?

Atatürk Binler Yaşasın

–Trenin Şarkışla'ya gelmesi üzerine–

Bütün millet hükümete vardılar
Erkek kadın sana irey verdiler
Senin gününde tireni gördüler
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

Tirenin âleti hep bütün demir
İçinde yanıyor bir kara kömür
Mevlâ'm sana versin tükenmez ömür
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

Mevlâ'm nasip etse binsem tirene
Ömür bereketi versin sürene
Müjde olsun bu günleri görene
Yaşasın Atatürk binler yaşasın

Sultan Hamit gibi demini sürmez
Her tarafa koşar bir yanda durmaz.
Yalandan kavga edip milleti kırmaz
Yaşasın Atatürk binler yaşasın.

BABAMIN ÖMRÜ (*)

Benim babacığım yetim büyüdü
Sol kolu da dirseğinde yoğudu
Avrat iki idi uşak çoğudu
Yokluğunan geçti babamın ömrü

Üç oğlan yetirdi sürmedi safa
Boyuna çektiği babamın cefa
Şu yalan dünyada bulmadı vefa
Yokluğunan geçti babamın ömrü

Beş kız gelin etti vermedi yatak
Mülkü yoğudu ki tutmadı tutak
Şimdi de yattığı bir kara toprak
Yokluğunun geçti babamın ömrü

(*) Babası Serdarî'yi anlatan şiirinden akıllarda kalan üç kıta..

YAZIMIZ (*)

İlkbahar deyişin arpa ekilir
Oğlan uşak hep yazıya dökülür
Sehil kuşu sürü sürü çekilir
Hayırl'olsun baharınız yazınız

Ilıyı ılıyı gidiyor yazlar
Ötüşür turnalar çağrışır kazlar
Sahraya çıkıyor gelinler kızlar
Hayırl'olsun baharınız yazınız

İlkbaharda tebdil eder havayı
Sehil kuşu gelir yapar yuvayı
Arı bile mennan yapar kovayı
Hayırl'olsun baharınız yazınız

(*) Torununun kompozisyon ödevi için söylediği bir kaç satır şiir'den..

Serdarî'nin Torunun Torunu Ekrem Berk'ten bir Şiir

CUMHURİYETİN 50. YILI

Dünyada kıldık her teknik bilimi
Girmiyecek yurda yabancı eli
Ulusca kutluyoruz elli yılı
Santral, baraj, tüten bacalarla.
Uygar Atam, ulusun her alanda
Duyulan tek sessin artık Vatanda...

Açıldı sarp Anadolum yollara,
Kavuştu köyüm kentim okullara,
Yeter kaynaklarım, tüm koşullara
Ne mutlu Türküm diyen oğullara.
Uygarlığa koşar adım zindeyiz
Atatürk, Atatürk hep izindeyiz..

Devsin kırk milyonluk, on milyonduk dün
Bayrak omuzlarda Kemalizm bugün,
Pak gençliğin şanlı ordunla öğün,
Bekçileri laik Cumhuriyetin.
Uygar Atam, ulusun her alanda
Duyulan tek sessin artık Vatanda...

Milli demokratik niteliği
Güçleniyor sosyal hukuk devleti..
Yaşar Cumhuriyetle Türk milleti.
Yasamız, andımız budur ileri...
Uygarlığa koşar adım zindeyiz,
Atatürk, Atatürk hep izindeyiz...

Vefalıyız Atam, İnönü, Çakmak,
Saygı minnet ile sizlere bakmak.
Ölümsüz kahramanlar adı takmak,
Görev Türk çocuğu başlan anmak.
Uygar, Atam, Ulusun her alanda,
Duyulan tek sessin artık vatanda...

Kan vererek erdik benliğimize
Hiç bir saldırı ile gelmedik dize,
Bugün haktır gülmek eğlenmek bize,
Elinci yılda kol kola gözgöze,
Uygarlığa koşar adım zindeyiz,
Atatürk, Atatürk hep izindeyiz...

(6 Kasım 1972)

Serdarî'nin Hemşehrisi Halk Ozanları

Kitabımızın birinci bölümünde de belirttiğimiz gibi, Aşık Serdarî'nin vücut bulduğu Şarkışla ve yakın köylerinde yetişmiş yüz civarında halk ozanı bilinmekte. Yakında Şarkışla'dan kopmuş Altınyayla ve komşu ilçeler olan Gemerek ve Kangal'ı da içine katınca bu sayıyı ikiyüze ulaştırmak mümkün.

Merdanoğlu'ndan Hüseyin'e, Sefil Selim'den Kul Gazi'ye kadar bugün haytta olan, sazlarını çalan, deyişlerini düzen, türkülerini çığıran Şarkışla'lı halk ozanlarının sayısı yirmiyi geçiyor. Bunların her biri birbirinden değerli sanatçılar. Türk halk edebiyatına, yöre folkloruna karınca kararınca hizmet ediyorlar, hemşehrilerimizin gören gözleri, duyan kulakları, söyleyen dilleri oluyorlar. Bunların her birinin hayatları ve şiirlerini birer kitap haline getirmek mümkün olduğu gibi, her birinden bir kaç çiçeğin yer alacağı bir güldeste yapmak da mümkün.

Ancak, bu küçük hacimli kitabımızın sonuna şimdi hayatta olmayan ve özellikle 19. yüzyılda veya bu yüzyılın başlarında

yaşamış, bir başka anlatımla Şarkışlalı Serdarî ile çağdaş ve onun çevresinde bulunmuş halk ozanlarından kızı ile beraber yirmi kişiden söz etmek istedim. Bunların arasına Bütün Türklüğün malı olmuş Koca Veysel'i almadım. Çünkü Aşık Veysel'i yediden yetmişe bütün Türk Ulusu tanımakta.

Örnek aldığım halk ozanlarından bir Ali İzzet Özkan veya Talibi Coşkun hakkında bazı kitaplar bulmak mümkün. Ama, diğerlerini bir kaç satırla da olsa anmak, kubbede kalan bir hoş sedanın, gönül tellerimizi okşayarak benliğimizi sarmasına vesile olacak. Tanrı'dan hepsine ve onların unutulmamaları için hizmet verenlere rahmet diliyorum.

Agâhî

Agâhî, Arapgir Mestmur köyünden Şarkışla'ya göç eden aileden çevrede Moroz Kahya olarak tanınan Hamza Kahya'nın oğlu olarak 1871 yılında Kılıççı köyünde doğdu. Asıl adı Veliyüddin'di. Hassas bünyeli, sessiz ve içe kapalı bir çocuktu. Köyün ileri gelenlerinden ders aldı. Delikanlılık döneminde Hardal Köyünden İsmail Hakkı Baba'nın postnişinlerinden Kerem Ali Baba'nın müridi olan Aşık Vacit'le tanıştı ve arkadaşlık etti.

Uzun süre Vacit'le gezen ve bir çok atışmalar yapan Agâhî, bir ara Alakilise'deki Alevi dedeleri ile dostluk kurdu.

Babası ölünce bütün işler kendisine kaldı. Ancak o köyden ve çiftçilikten hoşlanmıyordu. Başka iş ararken, eline eski Sivas, o zaman ise Beyrut Valisi olan Halil Paşa'ya verilmek üzere bir mektup tutuşturdular.

Agâhî Ankara, İstanbul, İzmir, Rodos yolu ile Beyrut'a gitti. Bir müddet Paşa'nın konuğu oldu. Sivas valisine hitaben yazılmış tasviye mektubu ile birlikte Mersin, Tarsus, Adana, Kayseri yolu ile geri döndü. Mektubu getirip Reşit Âkif Paşa'ya verdi. Hem kendisi şair olan, hem de şairleri koruyan Reşit Âkif Paşa, Agâhî'yi 1905 yılında Ağcakışla bucağı tahsildarlığına atadı.

Bir hikâyetim var dinle ahvalim
Âşıkın başından gör neler geçmiş
Sergüzeştim seyahatim söyleyim
Eğer sözlerimi ederseniz gûş

dörtlüğü ile başlayan destanında Beyrut Seyahatini uzun uzun anlatır.

Agâhî bu köyde altı yıl kaldıktan sonra Pınarbaşı tahsildarlığına geçti. Ancak bir kaç yıl sonra istifa ederek köyüne döndü. Bu arada Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Şarkışla Askerlik Şubesi yazıcılığına tayin etmişlerdi.

1916 yılında koleraya yakalandı, hastaneye kaldırdılar. Ancak iyi olup ayağa kalkamadı. Durumundan kendisi de umudunu kesince başucunda beklemekte olan karısından bir kâğıt, bir kalem istedi. Yazdı, çizdi, zarflayıp karısının eline tutuşturdu. Bunu tez elden köye ağabeyisine göndermesini istedi. O da hemen köye ulaştırdı. Zarfın içinde yalnız şu şiir vardı:

Gam kasavet keder başa derildi
Ancak bu yareyi yazan dağıtır
Bu dert bize ta ezelden verildi
Sinemdeki olan yürek dağıdır

Gönül tutulmazdı her tuzağ ile
Âhir tutup bend ettiler bağ ile
Dağ vurdular dağladılar dağ ile
Dediler ki bizim yozun dağıdır

Görmez misin şu Ferhat'ın işini
Kerem sevda ile çekti dişini
Ben de Dolanayım bir dağ başını
Desinler ki bu dağ Mecnun dağıdır

Dertli Kerem ile Behlûli Dâna
Onlar aşk elinden oldu divane
Agâhî şuara olmuştur amma
Saçma sapan söyler sözü dağıtır

Ağabeyisi Hasan Hüseyin Hoca şiiri okuyunca şaşırdı. "Var bunda bir iş, gidip bir bakayım" dedi. Şarkışla'ya vardığında Agâhî'yi sağ bulamadı.

Ölüm tarihini Vehbi Cem Aşkun, "Sivas Halk Şairleri" başlıklı dizi yazısında (Sivas Postası Ağustos 1966) 1916 olarak yazmakta. Ancak Ali İhsan Tuncal'nın "Emlek Alevi Şairleri" adlı kitabında (İzmit - Bizim Şehir Mat. 1967 - Syf. 92) 1921 olarak göstermekte.

Mezarı Şarkışla'da, ancak hangisinin ona ait olduğu ise bilinmemekte. Asıl adının kısaca Veli olduğunu bildiğimiz ozanın bazı şiirlerinin İğdecikli Aşık Veli ile karıştırıldığı sanılıyor.

Bir kaç şiiri şöyle:

Sümme veçhullaha âşık olanlar
Kalbi muhabbetle nur-i celidir
Ahd-i peymanına sadık olanlar
Sabit kadem durmak ta ezelidir

Tefekkür ettikçe kendime kendim
Yandım ey erenler ateşe yandım
Dert ağlatır aşk söyletir efendim
Ben dertliyim demek bu delilidir

Dertlilerden dert almışım dertliyim
Yanıyor içerim hararetliyim
Gam tüccarı oldum gam iratlıyım
Âşık derd-i gamdan sermayelidir

Çok yaralı gördüm çok dertli gördüm
Kimsede görmedim bendeki derdim
Derde derman için tabibe vardım
Ben dertliyim o benden yarelidir

Dert satan var ise benim alıcı
Gelsin beni bulsun dert eyleyici
Vilâyetim Sivas köyüm Kılıççı
Mahlasım Agâhî ismim Veli'dir.

• • •

Size bir güzelce nasihatım var
Ne muamma gibi ne rumuz gibi
Dur ki göstereyim marifetim var
İcatlar çıkardım İngiliz gibi

Söyleyim halimi dinle efendim
Ben ehl-i san'atım olmaz mı fendim
İcatlar çıkardım kendime kendim
Akıllı adamım Fıransız gibi

Her bir ahvalimi dur söyleyim ben
Âdem miyim hayvan mıyım neyim ben
Kaburgası kalın bir kimseyim ben
Kakmakla yürümem koc'öküz gibi

Çok güzelim kirpiğim yok kaşım yok
Ayıbım ağzımda dört de dişim yok
Dilberlikte emsalim yok eşim yok
Görenler tutulur bana kız gibi

Şimdi bir söz söyler harften düşerim
Ayıbım bu ayak üstü işerim
Be hey herif bu aklına şaşarım
Bari sen de bir söz söyle söz gibi

Doğrusun söylemek işime gelmez
Anınçün bir kimse başıma gelmez
Buna dair şeyler düşüme gelmez
Hac'la zekât oruç ve namaz gibi

İşte bu âlemin Deccal'ı benim
Azrail olsa da vermem bu canım
Ben bir kabadayı şuaradanım
Öterim çöplükte şol horoz gibi

Söylerim böyle çat pat gâhi gâhi
Ne eğri bilirim ne doğru rahı
Yeter artık çok uzatma AGAHİ
Yırtarım ağzını eski bez gibi

* * *

Seher vakti çaldım yârim kapısın
Baktım yârin kapıları sürmeli
Boş bulmadım ortağının yapısın
Çıkageldi bir gözleri sürmeli

Açtırıp kapıyı girdim içeri
Aklımı başımdan aldı bir peri
Dedim sende buldum halis gevheri
Dedi seni bir mehenge sürmeli

Dedim hiç yapı yok senin yapında
Oynanılmaz urganında ipinde
Ölene dek bekleyim mi kapında
Dedi yok yok seni burdan sürmeli

Dedim ki ne kadar yüzümden bezdin
Etim kebap edip derimi yüzdün
Âşık katletmeye silah mı düzdün
Martin ile mavzer bir de sürmeli

Şu kevn ü mekânı tuttu ışığın
Nöbetin bekleyen alır keşiğin
Beklemeli o sultanın eşiğin
Günde yüz bin kere yüzler sürmeli

AGAHÎ karıştır kanı yaş ile
Hak bulunmaz hayal ile düş ile
Yetemen menzile bu gidiş ile
Hemen aşk atına binip sürmeli

* * *

Dilber hanemize buyur bu sabah
İşte senin ile sözü keserim
Bin binlik rakı al bir güzel kadeh
Ben de mezesine kuzu keserim

Bari beş yüzlük al binlik almazsan
Ağzına koy getir şişe bulmazsan
Sen de benim davetime gelmezsen
Ben de yollarından gözü keserim

Meyl-i muhabbetin gördüm beğendim
Böyle tedbir ettim kendime kendim
Davetime buyurmazsan efendim
Selâmı sabahı nazı keserim

Gelirsen boş gelme göreyim sizi
Olursa çok olsun istemem azı
Beş yüzlüğün mezesine bir kuzu
Binlik olur ise öküz (ü) keserim

Kaba kaba lâf atarsın AGAHÎ
Öküz bulsam ben koşarım vallâhi
Sade boş çıkarmam ol yüzü mahı
Tavuktan culuktan kazı keserim

Hilebaz diyorlar azizim amma
Ne hilem ne de bir hileciğim var
Kimisine baldan lezizim amma
Kimine zehirden acılığım var

Yüzüm döndürmedim adu taşından
Kaynadı kazanım aşk ataşından
Değirmen yaptırdım gözüm yaşından
Usta değilsem de suculuğum var

Gâhi usta eyler gâh sucu eyler
Gâhi yara açar gâh ilâç eyler
Hasılı dost bizi eğlence eyler
Böylece yâr ile cilveciğim var

Kimisi Bedevî kimi Hambelî
Kimisi Malikî kimi Sünbülî
Ben de kızılbaşım Allah'ın kulu
Hemi de Gürûh-ı Naci'liğim var

Bak şu zahide ki ne söylemişler
AGAHÎ kızılbaş amma demişler
Hac'ca gitmez diye ta'n eylemişler
Benim ise yılda hacılığım var

Akkaşların Hüseyin (Şahan Ağa)

19. Yüzyıl halk ozanlarından olan Akkaşların Hüseyin çevrede daha çok Şahan Ağa olarak tanınmıştır. Seyit Ağa'nın oğlu olarak Şarkışla'nın Hardal köyünde doğmuş ve yine orada ölmüştür. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir.

Şahan Ağa, gücü ve yiğitliği ile döneminde ünlenmişti. İbrahim Aslanoğlu Hocamız Sivas Folkloru Dergisi'nin Haziran 1973 tarihli 5. sayısında şu bilgiyi vermekte:

"Cerbeze ve derebeyi zihniyeti ile hareket eden bir kimse idi. Hatta bir meseleden dolayı idama mahkum edildiği ve yakasını güçlükle kurtardığı söylenir. 1846 yılında sağ idi. Sevgi, dert ve yangı üzerine başarılı şiirleri vardır..."

Akkaşların Hüseyin'in şiirlerinden bir kaçı şöyle:

Felek şad olacak günün görmedim,
Garip gönlüm bir efkâra düşürdün.
El uzatıp gonca gülün dermedim,
Bülbül gibi intazara düşürdün.

Acelen ne idi ey zalim n'oldu?
Bir çeşmi siyahı elimden aldın.
Âhirinde beni gurbete saldın,
Akıl ermez bir diyara düşürdün.

Akıl ermez şu feleğin işine,
Dayanılmaz cilvesine cûşuna,
Nicesinin acı kattın aşına,
Eyyub'a dert verdin zâra düşürdün.

Kalmaz dünya ne han, ne de sultana
Bir gün nöbet gelir çevrile döne,
N'ola ben de gelmiyeydim cihana
İçinde bulunduk cara düşürdün.

Hüseyin sabreyle Hak'tan gelene
Var derdini söyle halden bilene
Od düştüğü yeri yakar kime ne
Yaktın şu sinemi nâra düşürdün.

* * *

Ben yarimi güller ile besledim
Uyuttum dizimde dost nenni nenni
Nur-ı tecelliden bahtım sınadım
Kendi tecelline küs nenni nenni.

Şu dünyaya geldim etmedim seyran
Bir murat alıp da sürmedim devran
Ellere vermişsin hem düğün bayram
Bize görünüyor yas nenni nenni...

Bilmem bu feleğin bize kasti ne
Selam vermez yâranına dostuna
Toz olayım yollarının üstüne
Her gelip geçtikçe bas nenni nenni...

Hüseyin'in eyder kalmışım naçar
Bu kapıyı örten bir gün açar
Bu bir kara gündür tez gelir geçer
Ağlama gözlerim sus nenni nenni...

* * *

Âhiri dert beni sine götürür
Ey'olmaz yareler em em üstüne
Firkatim duyanlar aklın yitirir
Gitti şâdım geldi gam gam üstüne.

Bir güzele mübtelâyım özümden
O da âciz kaldı bezdi sözümden
İk'ellerim gitmez oldu gözümden
Âcizim silmeğe nem nem üstüne.

Güzellerden şifa gitti naz kaldı
Yandı ciğer kebap oldu köz kaldı.
Zamanede halden bilen az kaldı
Daha doğmaktadır kem kem üstüne.

Hüseyin'im eyder zamane kimdir
Âhir şerre vardı bu nasıl haldır
Bir günüm dem ise beş günüm gamdır
Dünyada sürmedim dem dem üstüne...

Ali İzzet Özkan

Ali İzzet 1902 yılında Şarkışla'nın Hüyük köyünde doğmuş. Doğuştan gelen aşıklık yeteneğinin yanında doğduğu çevrenin büyük etkisi olmuş usta bir halk şairi olmasında. Aşık Veysel'in köyü olan Sivrialan'a iki kilometre uzaklıkta olan Hüyük köyü, sazı ve sözü ünlü bir köymüş. Küçük Ali'nin babası da şiire meraklı bir çiftçiymiş. Evinde sık sık toplantılar yapılır, konuğu hiç eksik olmazmış. O yıllar çevrede sevilen hak şairlerinden Aşık Ali, Küçük Ali ile ilgilenmiş.

Küçük Ali, şiiri çok seviyormuş. Ancak, kendi şiirini söylemeye bir türlü cesaret edemiyormuş. Gelenek gereği, pek çok halk şairi gibi rüyasında dolu içeceği günü beklemiş durmuş. Ancak ne dolu içebilmiş, ne Hızır'ı görebilmiş. Sabredemeyip söylemeye başlamış. Ama, ustasının önünde diz çökmeyi, ondan izin almayı da ihmal etmemiş.

Ustasının halk şairinin ince noktalarını öğretirken söylediği "Oğlum, davulda zurna / hamamda kurna / pınarda turna... Bu ayağı aklında iyi tut. Öğütünü unutmamış. Kısa süre sonra hazır şiir kalıplarının ötesine geçmiş. Sıra bir mahlas edinmesine gelmiş. O zaman aşıklara Hacı Bektaş Çelebileri tarafından mahlas veriliyormuş. Ali de onaltı yaşındayken yollara düşmüş. Hacı Bektaş'a ulaşmış. Çelebi Hüseyin Feyzi Efendi, Ali'nin yanına İzzeti adını eklemiş. Böylece Ali İzzet adı ortaya çıkmış.

"Mühür gözlüm seni elden / Sakınırım kıskanırım" adlı türküsü oldukça ünlü olan Ali İzzet, Kurtuluş savaşında Gaziantep, Doğanbey cephesinde Fransızlara karşı çarpışmış. Daha sonra köyüne dönüp evlenmiş ve çoluk çocuğa karışmış. Ancak yılın dokuz ayını köyünde, üç ayını da yurdun dört bir yanını karış karış gezerek geçirmeye başlamış. Deyişlerini hem sazı ile, hem sözü ile terennüm ediyormuş. Halk Evleri'nin dergisi olan Ülkü dergisinde peş peşe yayınlanmaya başlamış. Plaklar okumuş, Şiirleri broşür ve

kitaplar halinde bastırarak heybesine, torbasına doldurmuş dolaştığı yerlerde satmış. Halk odalarında, halk evlerinde saz çalmış, aşk türküleri muammalar, koçaklamalar söylemiş. Olaylar üzerine türküler yakmış. Bunların pek çoğu halk ağzında söylene gelmekte.

Şimdi şiirlerinden bir kaç örnek sunuyoruz:

Aşkın polisleri tuttu yakamı
Ne alır yakamı, ne de el çeker
O zalim yar benden kesti selamı
Ne bir mektup yazar, ne de bir tel çeker.

Girdi dil şehrine sevda taburu
Can yurduma hücum etti her biri
Kader denizinde umut vapuru
Ne batar kurtulur ne de yol çeker.

Feleğinen geçinmiyor İzzeti,
Çirkin huyları var kötü adeti
Şu sendeki derdi, ahı feryadı
Ne dağ taş götürür, ne de kul çeker.

* * *

Bir güzelin sarhoşuyum mestiyim
Yanaklar üstünde meyhanesi var.
O güzelin Mecnunuyum dostuyum
Leyla kıza benzer nişanesi var.

Halik midir, mahluk mudur bilinmez
Güzellik güneşi doğdu dolunmaz
Gökte gezer adresi bulunmaz
Meryem ana gibi bir anası var.

Heykeli gönlüme sokulur durur
Sancak kirpikleri çekilir durur
Ay yüzünden nurlar dökülür durur
Benim gibi nice pervanesi var.

Sordum yok dediler eşi cihanda
Cennetlerde hurilerde gılmanda
Şahide ne hacet işte meydanda
Ali İzzet gibi bir divanesi var.

Ali İzzet Özkan, halkın duygu ve düşüncelerini şiirlerine konu yaptı. Kore savaşlarından Kıbrıs davamıza kadar çeşitli konularda halkımızın milli duygularını yüceltici deyişler söyledi.

1955 yılında çağırılı olarak Kıbrıs'a gitti. Burada büyük ilgi gördü. Söylediği şiirler Kıbrıs Türkleri için moral kaynağı oldu.

Sus artık ağzından bırak Kıbrıs'ı
Gözün kör dilin lâl olur sonra.
Kaldırma yerinde yatan aslanı
Akar murdar kanın sel olur sonra.

Ey Türkoğlu tunç kalesin çetin ol.
İl ürür kervan geçer metin ol.
Kes kafir sesini utan sakin ol.
Yanar memleketin kül olur sonra.

Unuttun mu istiklal savaşını
Okurken tarihi yıkma kaşını
Tacın tahtın gider gördüm düşünü
Atina Türklere mal olur sonra

Kıbrıs bizim Türkler savaş başında
Tapulu mülkümüz oku karşında
Aç tavuklar darı görür düşünde
Hayal pilavları yal olur sonra.

Aşıklar, toplumsal olayları, heyecanları dile getirmişler, Ali İzzet de bu geleneksel tavırdan bol bol nasip almış. Kısa süre de olsa zamanın siyasi akımlarına da kendini kaptırmış. Sazını ve şiirini politikanın buyruğuna kaptırmasının çok zararını görmüş.

Siyasi taşlamalarının pek çoğunda Ali İzzet yerine Nefreti mahlasını kullanmış. Pek çok şiirinde, çağdaş şiire geçişi yakalayabilmiş.

Bunlardanbirine:

"Dev adımlı mavi gözlü ejderha
Altın saçlı güneş yüzlü ejderha
Gerçek sözlü barış izli ejderha
Sulh etti yurtları cihan Atatürk."

kıtası ile başlayan Atatürk şiirini örnek vermemiz mümkün.

Zaman zaman plaklara yalnızca şiirlerini de okumuş olan Ali İzzet, repertuarımızda yer alan pek çok türkünün derlenmesine de yardımcı ve kaynak kişi olmuş. Bunlardan birisi de Dedemoğlu'nun ünlü "Yürü bre çiçek dağı / Sende suna boylum kaldı." adlı türküsüdür.

Ali İzzet, aşıklığının yanı sıra kendine özgü tatlı konuşması ve iyi bir meydan hatibi olmasıyla da ünlenmiş. Yurdun hemen her yerini gezmiş, oralardaki şairlerle tanışmış,derlemeler yapmış, bir antolojiye sığacak kadar şiirleri belleğinde kurumuş.

Ali İzzet'in soydan şair olduğunu söylemek gerekir. Anne tarafından dedesinin Aşık Veli, baba tarafından dedesinin de Derviş Süleyman olduğu öne sürülüyor.

Ali İzzet'in veya Ali İzzet hakkında başkalarının yazdığı 10'un

üzerinde kitap var. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz. 1942 yılında yayınlanan Bugünkü Anadolu Halk Şairi Ali İzzet, 1951 yılında yayınlanan Türk'ün Sazından, 1955 yılında, Ali İzzet Ağlıyor, 1956 yılında, Kitap Küçük Dert Büyük, 1958 yılında, Teller de Muradım Alsın, 1963'de Şiirler, 1964 yılında Ali İzzet Kıbrıs'ta, 1966 yılında Sürmeli, 1967 yılında Mühür Gözlüm...

Ali İzzet'in şiirlerinde gurbet acısının türlü yönlerini bulmak mümkün. Bunun nedeni, özellikle 1950'lerden sonra geçimini temin etmek için sürekli gezmesi, köyünden eşinden ve çocuklarından ayrı kalması.

Ünlü aşığı, onbir yıl önce kaybettik. 10 Ekim 1981 günü köyünde vefat etti. Mezarı doğduğu köy de bulunuyor.

Şiirlerinden bir kaç örnek vererek yazımızı bitiriyoruz:

Yatamıyorum karış kuruş düşlerden
Ha nolur bir mektup yaz bana gönder,
Haber bekliyorum uçan kuşlardan
Ölüm var ucunda tez bana gönder.

Gurbet hastasıyım ağrıyor başım.
Kimim kimsem yoktur bir saz yoldaşım,
Yıl oniki ay gitmez boranlı başım
Çiydem çiçek bahar yaz bana gönder.

Çoktandır gözlüyom bugünü her an
Fal açtırdım yol yok görüşmek güman
Unuttun mu beni kaşları keman
Ya bir selam, ya da naz bana gönder.

Hiç mi yok insafın ya merhametin?
Aşık öldürmek mi senin adetin
Ahret trenine bindi İzzet'in
On metre kefenlik bez bana gönder.

• • •

"Şu sazıma bir düzen ver / Teller de muradın alsın / Gel beni bir tehnada gör / Diller de muradın alsın.

Elinden tutup gezelim / Harman döşe gül düzellim / Kalem ver adını yazalım / Eller de muradın alsın.

Uğra bir gün bizim köye / Sana bakam doya doya / Dağ ceylanı in ovaya / Çöller de muradın alsın.

Kehriban benler gerdana / Düzen düzmüş dane dane / Bazı bazı çık seyrana / Yollarda muradın alsın.

Ali İzzet görüşelim / Bugün bayram barışalım / Aç göğsünü sarışalım / Kollar da muradın alsın."

Ayşe Öksüz

Şarkışla'nın yerli ailelerinden olan Ayşe Öksüz, yüzyılımızın ilk yarısında yaşamış. Okur yazar değil. Kocası ölünce uzun süre dul yaşamış ve beş çocuk yetiştirmiş. Tam anlamı ile bir Anadolu kadını.

67 yaşındayken 1948 yılında şiirlerinden bazılarını Mehmet Kalkanoğlu'na yazdırmış. Elimizde çok az sayıda şiiri bulunuyor.

Ayşe Öksüz'ün şiirleri halk şiri tekniği açısından güçlü olmayabilir. Ancak, fakir bir Anadolu kadının çektiği sıkıntıları o günlerin sosyo ekonomik yapısını bizlere aktarması açısından bir belge niteliği taşımaktalar. Bütün varlığı bir kaç tavukla birkaç büyükbaş hayvan olan bu çileli kadının şiirlerinde bunlar yer alır. Bir kaç tavuğunu satarak alacağı para ile hamama gitmeyi planlarken tavukların ölmesi üzerine üzüntüsünü şöyle dile getirmiş:

Ak tavuk tavuk başı
Çil tavuk da onun eşi
Günde öldü dördü beşi
Cücülüyom gelen yoktur.

Çil tavuğum gene gelmez
Horozumun yüzü gülmez
Aha hamam açılıyor
Eller bana para vermez.

Irgat tuttum yoluyorlar
Günde günde alıyorlar
Eller tavuk yemliyor
Cücülüyom tavuk yoktur.

Yumurta çıktı zoruya
Yanıyom karaynan sarıya
Peşin veriyom parıya
Parasın almaz olaydım.

N'oldu gülüm sana n'oldu
Yumurtan yuvada kaldı
Kendi sarı kepezi var
Biliyorum nazar değdi.

• • •

Şu dananın adı öksüz
Aş pişirdim yine yağsız
Acep olur mu kurtsuz
Yılda ölüyor mallarım.

Çanağım kurıdu kaldı
Yine efkar beni aldı
Kınamayın eller beni
On günlük buzağım kaldı

Oturdum musura inek yemiyor
Neresi ağrıyor bana demiyor
Aman Allah aman sen yardım eyle
Eller bana damızlığı vermiyor.

• • •

Duman eseri yok yarin aynında
Siyah perçem titriyor boynunda
Bir gün arar bulamazsam koynumda
Sesin kulağıma çalınır elbet.

Of dedikçe alev çıkar ağzımdan
Döndü m'ola nazlı yarim sözünden
Şimdi aylarınan gün verdi felek
Bu geçen geceler yıl mı, sene mi?

Gadasın aldığım üç güvel turna
Sizin eller cayır çimen pınar mı
Mevlam güzelliği hep sana vermiş
Seni seven yad elleri sever mi?

Arzu ile Kamber idik ezelden
Sakınırdık kavaktaki gazelden
Adam hiç geçer mi böyle güzelden
Anan ile baban ayırdı bizi

Yar bizim kapıdan yel gibi geçer
Elinde sigara süzünür içer
Şubenin önünden fendile geçer
Anan ile baban ayırdı bizi...

Aziz Üstün

Aziz Üstün 1908 yılında Şarkışla'nın Ortaköy'ünde doğmuş. Aşık Veysel'i örnek aldığını söyleyen Aziz Üstün, uzun süre büyük usta ile yurt gezilerine de katılmış. 15 yaşından itibaren saz çalmaya başlamış. 23 yaşında evlenmiş ve bir erkek dört kız çocuk babası olmuş.

Hayatının son yıllarını Ankara'ya yerleşerek yaşamış olan Aziz Üstün'ün buram buram gurbet, özlem ve tabiat sevgisi kokan şiirleri Ülkü dergisinde yayınlanmış.

Aziz Üstün ne yazık ki yeterince tanınmamış ve layık olduğu ilgiyi görmemiş. Şiirlerinden ikisini örnek olarak buraya aktarıyoruz:

Gökten yüksek uçup giden turnalar
Eğlenin burada kalmaz mısınız
Kanatların dertli dertli ırgalar
Yarimin yanına varmaz mısınız?

Yağmur yağar kanadınız yaşarır
Enginlerde çayır çimen yeşerir
Katarbaşı sizi dağdan aşırır
Haberimi yare vermez misiniz?

Bizim ele doğru varsanız eğer
Kılavuzu hemen haberci gönder
Yar gözünden kanlı yaşlar döker
Yarim ile orda ağlar mısınız?

Alın şu mektubu o yare verin
İyi saklan, kanadınıza sarın
Uzun boylu, kara kaşlıyı görün
Bir saat yanında durmaz mısınız?

Yarin ellerinden bir bade için
Ayrılırken orda gözyaşı saçın
Bir zamandan sonra sılaya kaçın
Parişan halimi sormaz mısınız?

Yarin ahvalinden bir haber alın
Verdiği mektupla yanıma gelin
Kılavuz turnayı haberci salın
Aziz'e mektubu sunmaz mısınız?

• • •

Bahar gelir çiçek açar,
Bu bağlarda bu bağlarda,
Herkes sevdiğini seçer
Bu bağlarda bu bağlarda.

Yağmur yağar güller biter,
Reyhanlı kokular tüter,
Çok kıymetli meyve biter,
Bu bağlarda bu bağlarda.

İnadına iş yarışır.
Erkek kadın çok çalışır,
Lale sümbüle karışır,
Bu bağlarda bu bağlarda.

Coşa gelir çayır çimen,
Bülbül güle eder figan,
Güller açılır her zaman;
Bu bağlarda bu bağlarda.

Derelerde sular çağlar,
Dertli olan durmaz ağlar,
Deste deste gül bağlar;
Bu bağlarda bu bağlarda.

Aziz yarin pek mi güzel,
Kendi güzel huyu güzel,
Güz gelince döker gazel,
Bu bağlarda bu bağlarda...

Bekir Kılıç

Bekir Kılıç, Şarkışla'nın yakınında bulunan Döllük köyünde 1908 yılında doğdu. Babasının adı Mehmet, annesinin ki Mevlide'ydi. Altı aylıkken öksüz kaldı. Annesi şair yaratılışlı bir kadındı.

Bekir Kılıç, oniki yaşından itibaren bir şeyler söylemeye başladı. 18 yaşındayken Kamer adında bir kıza aşık oldu. Ancak kızın annesi evlenmelerini engelledi. Daha sonra başkaları ile iki defa evlenen Bekir Kılıç'ın yirminin üzerinde çocuğu oldu. Kendi toprağı olmadığı için hep başkalarının toprağını ekip biçti. Traktörler çoğalınca, ortakçılık karın doyurmaz hale geldi. O da Sivas'a taşındı.

Bekir Kılıç'ın şiirlerine örnek olarak iki evlilik destanı ile, Döllük'ün okula kavuşması üzerine söylediği şiiri veriyorum:

Ey kardeşler size eyleyeyim beyan
Dünyada insanın cefasına bak
Tedbirinde kusur eyleyen insan
Sonradan çektiği belâsına bak.

Adamın var ise zerrece aklı
Almasın dünyada çirkin suratlı
Kendi orta boylu şekerden tatlı
Alırsan da böyle âlâsına bak.

Güzele yakışır alın iyisi
Lezzetli olmaz mı balın iyisi
Kendini gösterir malın iyisi
Sallanıp gezerken edâsına bak.

Yarin güzel ama huylu olmazsa
Geçinmek nedir ki onu bilmezse
Soyunup reddedip seni sevmezse
Divane kişinin yanmasına bak.

Çok uzun olup da olmasın yüce
Kısa olursa da derler ki cüce,
Orta boylu yari saran da gece;
Pembe yorgan döşek sefâsına bak.

Arayıp bulmaktır bir ince belli,
Sözüm nasihattır tutana bağlı;
Eğer olur isen sen iki evli,
Dağıtır uykunu belâsına bak!

İki evlilerin rahatı yoktur,
Uyku uyuyamaz kaygısı çoktur,
Birini seversen çaresi yoktur,
Nöbetin şaşırma sırasına bak!

Bazı söz kâr etmez dinlemez seni,
Huyu tutar der ki kalk boşabeni,
Yola gelir diye bekleme onu;
İşini terk edip kavgasına bak.

Bekir Kılıç söyler böyle destanı,
Nasihat yolunda ettim beyanı,
Bin liradır bunun her bir kelâmı,
Hele bir tek yarın nizasına bak...

* * *

Çoktanberi bekliyorduk bu günü
Mekteb-i İrfana kavuştu Döllük.
Çocuklar sevindi buldu imanı
Lutf ile ihsana kavuştu Döllük.

Maarif seven ileriye atıldı.
Cahillerin eli dili tutuldu.
Vali beyin sayesinde yapıldı,
Güzel bir zamana kavuştu Döllük.

Her köyden geriye kalmıştık evvel,
Şimdi terakkiye attılar temel,
Sana hayran oldu Maksutlu, Cemel,
Şöhret ile sana kavuştu Döllük.

İhtiyar babalar taşın çektiler.
Ak saçlı analar suyun döktüler.
Melekler de direğini diktiler,
Asıl öğretmene kavuştu Döllük.

Harap oldu cehaletin kalesi
İmar oldu kemâletin yuvası
Yaşamaktı bu milletin davası
Güzel bir zamana kavuştu Döllük.

Bekir Kılıç sağa sola koşardı.
Vali Bey'e Kaymakam'a düşerdi.
Çalar çağırırdı bazı coşardı,
Böyle bir insana kavuştu Döllük.

Firkâtî

Aşık Firkatî, 19. Yüzyılın sonlarında Şarkışla'da doğmuş, yüzyılımızın başlarında ölmüştür. Asıl adı Ali'dir. Ne yazık ki hakkında yeterli araştırma yapılmamıştır.

Bu itibarla şiirleri zamanının çarkları arasında unutulmaktadır. Bunlardan birisi şöyle:

Eşini yitirmiş çöllerde gezer,
Gösterme kaşını dokunur nazar
Oturmuş göğsünün düğmesin çözer
Düğmenin uçları sırmalı idi.

Düş görmüş de yoramadım düşünü.
Kudretten hilallamış kaşını,
Dedi ki Yunakta yudum başımı
N'ola mor beleğin örmeli idi.

Söyledikçe lezzet verdi sözleri,
Bedel bedel benli idi yüzleri
Oktur kirpikleri gökçek gözleri
Gözleri anadan sürmeli idi.

Hangi bağda bitmiş fidan yapısı,
Kurban olsun Künbetli'nin hepisi
Mekke'yedir Medine'nin kapısı,
Bekçi olup kapıda kalmalı idi.

Firkatî'yem şöhretinde şanında,
Asla muhabbetin gitmez canında,
İk'ay on gün eğlenmişim yanında
Serine canını vermeli idi.

Halil Soylu

Şarkışla'nın yetiştirdiği yeterince tanınmamış olmasına rağmen oldukça güçlü halk ozanlarından birisi de Halil Soylu'dur. Akçakışla Bucağı'nda 1902 yılında doğdu. Babasının adı Osman, annesinin ki Rahime. Ağabeyisi Muharrem Rus harbinde esir düşmüş. Sekiz yıl sonra dönünce felç olmuş. Bu sebeple ailenin bütün yükü Halil'in omuzlarına yüklenmiş.

Halil Soylu, bir kez evlenmiş. Eşi beş defa ikiz doğum yapmış. Önceleri usta malı türküler söylerken, daha sonra kendi içli türkülerini söylemeye başlamış. Okuma yazması olmadığı için, eğitimin ve okulun önemini biliyormuş. Bu sebeple 1945 yılında Akcakışla'ya okul yapılması için gayret göstermiş ve inşaatta ücret almadan baştan sona kadar çalışmış.

İrticalen şiir söylemede çok güçlü olan Aşık halil, üç defa kaza geçirerek aynı ayağını kırmış. Bu bakımdan bir ayağı aksarmış. Lakabına da "Yamuk Halil" denirmiş.

İyiliksever, babacan tavırlı ve sohbeti tatlı bir kişi olarak bilinen Halil Soylu'nun bir kaç şiiri şöyle:

Yaylam sana göç öylesem elinen
Vasfeyleyim ahvalimi dilinen
Koklamadım mor sümbülü elinen
Şen ol yaylam şen ol sende nem var ey
Yüreğimde türlü türlü gam ver ey...

Yaylam sana ben elinen konmadım
Güzeller içinde yâri görmedim
El uzatıp gonca gülün dermedim.
Şen ol yaylam şen ol sende nem var ey,
Yüreğimde türlü türlü gam var ey!..

Yel esince sarı çamlar sızılar
Ağ koyunlar gelir, meler kuzular
Sefil gönlüm ikbalini arzular
Şenol yaylam şen ol sende nem var ey,
Yüreğimde türlü türlü gam var ey!

Soğuk suyun gürül gürül devrilir
Boz dumanlar belde belde çevrilir
Bir gün olur can cesedden ayrılır
Şen ol yaylam şen ol sende nem var ey,
Yüreğimde türlü türlü gam var ey!..

Halil Soylu der ki ben de çevrildim
Yandım tavalarda piştim kavruldum
Artık şimdi komşulardan ayrıldım.
Yıkıl yaylam yıkıl sende nem var ey,
Yüreğimde türlü türlü gam var ey!..

• • •

Okuyup da yazamadım
Sıra sıra dizemedim
Güzel yerler gezemedim
Cahil sözü duman imiş...

Kâmillerin kelâmı var
Kâtiplerin kalemi var
Cahillerin bir namı var
Ermeyen ot saman imiş.

Okuyup da yazsa idik,
Bir deftere dizse idik
Soylu Halil dese idik
Adımız nam alan imiş...

• • •

Bir selâm ver dilber meftunum size
Kul olup kapında kalayım mı ben
Aşkın sevdasını sardım sineme
Pervan olup nara döneyim mi ben?

Beni meftun eder nazik sözlerin
Ağzıma dokunsa o mah yüzlerin
Âlemi yakıyor ela gözlerin
Aşkın ateşine yanayım mı ben?

Gündüz ayanımda gece düşümde
Aşka saldın beni bu genç yaşımda
Bir gececik mihman olsam düşünde,
Gülden intikamım alayım mı ben?

Aşık Halil gelir yolda yolunca,
Aşkın deryasına n'olur dalınca
Gülşen bahçesine bir dem girince
Uzanıp gülünü dereyim mi ben?

İzzetî

Aşık Veysel'in besteleyerek ilk defa plağa okuduğu daha sonra buna Aşık Ali İzzet Özkan'ın sahip çıktığı "Mecnunum Leyla'mı gördüm / Bir kere baktı geçti / Ne söyledi ne de sordum / Kaşlarını yıktı geçti..." türküsü ile İzzetî'nin adı gündeme geldi.

Aslında İzzetî'nin şiirleri dilden dile dolaşıyor, ustamalı söyleyen vefalı aşıklar onun adını yaşatıyorlardı. Ama kimliği hakkında ne yazık ki açık seçik bir bilgiye henüz ulaşmış değiliz. 19. yüzyılda düzenlemiş olan cönklerde şiirleri bulunduğuna göre, ya bu yüzyılda ya da daha önce yaşamış olduğunu söyleyebiliriz. İşte şiirlerinden bir kaçı:

Eyledim temaşa yandım ataşa
Söylen efendime yetürsün âbı
Gel yavrum yanıma girme kanıma
Sana nasip olsun Kevser şarabı.

İçmişim şarabı ettim sadalar
Giyindim karalar yası nevalar
Nedir bu cefalar açma yaralar
Gel çek bu sinemden tagî turabı.

Çeksin nazik elin çıkmasın yüze
Yanak güle benzer gözler nergize
Seyran etsin dilber bu ismimize
Zira mâmur olsun kalbim harabı.

Haraptır kalbimiz almıştır irat
Cahil ile ülfet eyleme gayret,
Bulursun selâmet biçare İzzet,
Olayım cümlenin ayak türabı...

* * *

Eğer sadakatlı yar isen bana
Niçin ağyar ile ülfet edersin
Eyledim aşkınla bedeni şeyda
Tekrar öldürmeye gayret edersin.

Düşeli aşkına çektiğim keder
Bu âlem üstüne eyledi sefer,
Bana sadakatli yar isen eğer
Niçin adulara rağbet edersin

Senden şekva idem Hakk divanına
Daim kasdedersin aşık canına
Ben varma dedikçe rakıp yanına
Varır gizli gizli sohbet edersin.

İZZETÎ ısrarım ele duyurmam
Sevdiğim dilberden gönül ayırmam
Gayrıya merhaba desen kayırmam
Korkarım daima adet edersin.

* * *

Bağban idim ben bu bağda
Bir gül açılmadı soldu gidiyor
Şimden sonra kim şaz ola, kim güle
Hasret kıyamete kaldı gidiyor.

Bu bağda soldurdum gonca nihalim
Bundan sonra kimse bilmez ahvalim
Eylen helallaşak ey kanlı zalim
Ecel peymanesi doldu gidiyor.

Günbe gün olmadı derunum hicran
Bu derdin devasın bulmadı lokman,
Meğer Hak'tan inmiş tuğralı ferman,
Hasret kıyamete kaldı gidiyor.

Bir nebze seyrettim ecel tasına,
Anin için çektim aşk hırkasına
Biçare İZZETÎ aşk deryasına
İşte sefineyi saldı gidiyor...

Kör Kâmil

Şarkışla'nın yerli halkından olan ve Kör Kâmil olarak tanınan Serdarî'yi tanıyan onun meclislerinde bulunan bir sanatçıdır.

19. yüzyılın sonlarında doğmuş ve yüzyılımızın ilk yarısında yaşamıştır. Hoşsohbet ve bilinçli bir yaratılışta olan Kâmil Emmi, dünya gereklerini gözleri ile görmese bile duyguları ile anlamış ve bunları şiirleştirmiştir.

Ayşe Öksüz'de olduğu gibi Kör Kâmil'in şiirleri de Halk şiirinin teknik özellikleri açısından mükemmel olmasa bile, söylendiği dönemin sosyal ve ekonomik yapısından bir kesiti göstermesi açısından dikkati çekmektedir. Bu açıdan, hastalanan danası ile yaptığı söyleşiden ve vurulan bir yakını için yaktığı ağıttan parçaları örnek verebiliriz:

Dana seni sığırlara katmadım
Çalım çalım yoğurdunu satmadım
Bu gece meraktan yerimde yatmadım
Derdin nedir söyle bileyim dana.

Tarak oldum bitlerini tararım
Çanak çanak sana karmaç kararım
Kötü olsam ben de sana yanarım
Eyliğim gözüne duraydı dana...

• • •

Ağlayı ağlayı geldim
Kapıyı dumanlı buldum
Baktım kerpiç yükleniyor
Güvey donanıyor sandım

Durmam oraya varırım
Üstün karın kürürüm
Poyrazdan tipi olursa
Çit tutar dulda dururum.

Ben ağlarım serin serin
Şu kuyunun dibi derin
Allah ırızası için
Üç oğlu olan birin versin.

Tecerden taşın getirdi
Babası aklın yitirdi
Kuru yaszın Uluk Zeki
Koca baneyi batırdı.

Neresinde neresinde
El yağlığın yarasında
Haydar oğlanı vurmuşlar
İğdelerin arasında.

Kara camuz yağlanacak
Tavlaya at bağlanacak
Öldü demen siz Haydar'a
Kayseri'de eğlenecek.

Kemter

Kemter 18. yüzyılın sonlarında, bazı belgelere göre Aşık Veysel'in doğduğu köy olan Sivrialan Köyünde, bazılarına göre de Kangal'ın Minarekaya Köyünde, doğdu. Gençlik yıllarında Kabakçevliği köyünde, daha sonra da Sivrialan köyünde yaşadığı, ömrünün son yıllarını yine Şarkışla'ya bağlı Kale köyünde geçirdiği ve bu köyde 1819 yılında öldüğü biliniyor.

Asıl adı Hüseyin Ali olan Kemter, yurdun pek çok yerini gezmiş. Sık sık Hacı Bektaş Tekkesi'ni ziyaret etmiş. Bu gezilerin birinde Konya'da evlenmiş ve eşi ile köyüne dönmüş. Gezmediği zaman geçimini çiftçilik yaparak temin etmiş.

Hoşsohbetliği, rind meşrepliği ile tanınan Kemter ile ilgili fıkralar yörede anlatıla gelir. Bir gün Kemter'in yorgun argın çiftten geldiğini gören eşi, cezveyi ocağa sürerek kocasına bir yorgunluk kahvesi pişirmek istemiş. Bunu gören şairimiz, Konyalı eşine şu manzum nükteyi söylemiş:

Kahve acı, tütün acı, ben acı
Doyurur mu iki acı, bir açı...

Asıl mahlası Kemter olmasına rağmen, bazı deyişlerinde Sefil Kemter, Dertli Kemter diye tapşırdığı da olmuş. Ancak, Kemter'den sonra doğup yaşayan Zileli Yusuf Kemterî ile zaman zaman karıştırıldığı oluyor.

Kemter, yaşadığı dönemde dürüstlük, doğruluk ve sevginin sembolü olmuş. Hakkında türlü efsaneler söylenmiş. Kendisinden sonra gelenlerin adını saygı ile andığı, deyişlerini coşku ile söyledikleri bir halk şairi olarak halk edebiyatı tarihine mal olmuş. Orta Anadolu'da bugün bile köylüler birbirlerine inanmadıklarında and içirmek için "Kemter'e yemin edermisin?" demekteler.

Şimdi Kemter'in şiirlerinden örnekler veriyoruz:

Bu kadar cevretme aziz sultanım
Ya n'olur insafa gel bazı bazı
Mürevvet değil mi çeşm-i fidanım
Bendenin yüzüne gül bazı bazı...

Yoluna koymuşum can ile teni
Hilafım yoktur severim seni
Ol kadar gönülden yadetme beni
Kadir kıymetimi bil bazı bazı

Ulu sular gibi çağlayıp akma,
Aşkın hançerini sineme çakma
Noksanımız var ise kusura bakma
Bildiğinden şaşar kul bazı bazı

Sen arifsin ne dediğim bilirsin
Yaralı sineme merhem olursun
Her daim gelirim azgın dururşun
Şad eyle gönlümü al bazı bazı

Sefil Kemter der ki lebi balımsın
Canımın Cananı selvi dalımsın
Sen ne merhametsiz kanlı zalimsin
Bendenin yüzüne gül bazı bazı

• • •

Ezelden bilirim seni azizim
Erin ere yolu düş gelir böyle
Sen benim olursan ben de seninim
Dostun dosta huyu hoş gelir böyle

Zengülü zengüle vurup aşınca
Lokmalar hall'olur temiz pişince
Bâdeler içilir sazlar coşunca
Gerçek âşıklara cûş gelir böyle

Kunduz beği etti bizi bir nefer
Kunduz dalgasına aldık bir cevher
Yalancı sözleri fesh olur gider
Gerçeğin sözleri baş gelir böyle

Muhannet doludan doluya süner
Fitili söyünür çırası söner
Erlerin başına yüz bin er döner
Yiğidin başına iş gelir böyle

DERTLİ KEMTER kendi kendin yeldirir
Er olanlar çitfe kantar kaldırır
Ulu derya bulup kabın doldurur
Ârifler elinden iş gelir böyle

• • •

Nazlı yâre haber saldım almamış
Almazsa gam değil almayı versin
Nazlı yâr da bana selam salmamış
Salmazsa gam değil salmayı versin

İstemem kaşları kara ise de
Hasretinden ciğer pare ise de
Merhemli derdime çare ise de
Çalmazsa gam değil çalmayı versin

Duydunuz mu şu yavrunun ahdini
Yıktı viran etti gönül tahtını
Unuttun mu ikrarını ahdini
Gönül hayaline yelmeyi versin

Mansur gibi dârım idin bir zaman
Kisb içinde kârım idin bir zaman
Âlem bilir yârim idin bir zaman
Varsın şimden geri olmayı versin

Doksana vardı da yüz geçti ise
Aradan nükteli söz geçti ise
Âhiri KEMTER'den vaz geçti ise
Bergüzar verdiğim elmayı versin

• • •

Yaylada bir dilber gördüm gaziler
Ayni yolcuların karına benzer
Daha hâlâ sinelerim sızılar
Ferhat'ın sevdiği Şirin'e benzer

Bir kaba bakışın benzer şahana
Asla mislin gelmemiştir cihana
Her endamın uygun yoktur bahane
Salınıp duruşun sülüne benzer

Âşıklar n'eylesin namusu arı
Uğruna harcettim olanca varı
Zelha'nın Yusuf'u Yusuf'un yârı
Kaşların Musa'nın Tur'una benzer

Beni aldı vücudumuz aynımız
Gene şulelendi sınık göynümüz
Som gümüşten arı altından temiz
Hazreti Meryem'in nuruna benzer

Sefil KEMTER düştü vahdet yoluna
Seyir eyle şu mazlumun hali ne
O yâr düşmüş kadrin bilmez eline
Tımarsız bahçenin gülüne benzer

Gözünü sevdiğim beni ağlatma
Âşıkı ağlatan ar değil midir
Şu sinem aşk oduna dağlatma
Sinemdeki yanan nar değil midir

Elâ gözlüm kapınızdan eksilmem
Türap olup değme ağa basılmam
Varıp Mansur gibi dardan asılmam
Zülfün teli bana dar değil midir

Her nereye gitsem medhim eylerim
Hayalinle cünun gönlüm eğlerim
Senden özge kisb ü kârı n'eylerim
Didara baktığım kâr değil midir

Senin muhabbetin cesetten candan
Gam çekme sevdiğim vazgelmem senden
Elâ gözlüm niçin kaçarsın benden
Dertli KEMTER sana yâr değil midir

Kul Sabri

Kul Sabri, 19. yüzyılın ortasında, Sivas ilinin Şarkışla ilçesinin Üyük köyünde doğmuş. Gerçek adı Ali, Babasının adı da Yusuf'muş. Ailenin tek çocuğuymuş. Üyüklü Yusuf'un evi konuksuz kalmazmış. Hele halk şairleri hiç eksik olmazmış. Çalar çağırır, söylerlermiş. Ali'nin bir dediği iki edilmezmiş.

Anadolu'da "Kuşta kanat ne ise, halk şairlerinde de saz odur." denilir. Saz ve şair ayrılmaz bir bütünü oluşturur. Küçük Ali, dillerinden bal akan, telleri de balın üzerine kaymak çalan bu aşıkların dizinin dibinden ayrılmazmış. Saatlerce dinlermiş:

Gelenektir. Çoğu halk şairinin aşıklığa başlamasına gerekçe olan bir öyküsü vardır. Pir dolusu içme diyenler de olur, bâde içme diye tanımlayanlar da çıkar. Bunlar çeşit çeşittir. Kul Sabri'nin başına gelenler ya da Kul Sabri'ye yakıştırılan öykü ise, çok az rastlanılan örneklerden birisi.

Kul Sabri önceleri Garip Ali mahlasını kullanıyormuş:

Melül melül duran güzel.
Ne dururşun eller gibi
Saçların dök mah yüzüne
Tara zülfün teller gibi.

Ok kirpikler cana vurdu
Bir saat karşımda durdu
Çıkardı bir elma verdi
Kokuladım güller gibi

Kaşların çekilmiş âlem
Alındaki mim yay kalem
Ela göze kurban olam
Kirpik kavga eyler gibi

Garip Ali'm der alemi
Yüzündür Hakk'ın kelamı
Olam ben yarin gülâmı
Kapısında kullar gibi...

Hacı Bektaş Tekkesi'ni bir ziyareti sırasında, Garip Ali'nin aceleci ve sabırsız halini gören Tekke'nin ileri gelenleri, "önce sabretmeyi öğren, başarının anahtarı sabırdır. Senin adın Sabri olsun" demişler. Garip Ali'nin adı, böylece Kul Sabri olmuş. Bazı deyişlerinde Garip Ali, bazılarında Sabri olarak tapşırmasının nedeni budur.

Kul Sabri, kısa zamanda çevresinde sevilen, sayılan ve aranan bir halk şairi oldu. Zaman zaman sazını omuzuna takar, köy köy, yayla yayla dolaşırdı. Kars'a kadar gitmiş. Aşık meclislerinde bulunmuştu. En çok uğradığı yer Merzifon'du. Tarsuslu Sıtkı, Şarkışlalı Agahi, Yassıpınarlı Hilmi gibi halk şairleri ile uzun süre arkadaşlık etti. Onlarla sayısız atışmalar yaptı. 1931 yılında köyünde öldü.

Kul Sabri, gençlik yıllarında hararetli aşk ve gurbet deyişleri söyledi. Sonraları kendini tasavvufi düşüncelere verdi. Hicivleri ile öğütlerini birlikte yaptı. Okuma yazma bilmediği için eserlerini yazma imkanı bulamadı. Ömrünün sonlarına doğru felç geçirdi. Yol gösterici nitelikli şiirleri dilden dile günümüze kadar ulaştı.:

Yanar şu sinemde şem'alar yanar
Aşkın ateşinden perinin derdi
Ârifi bilâhlar cihanı eler
Ferhat kaya keser Şirin'in derdi

Olur mu cıngısı çıkmadık çakmak
Kimisi beyhûde kimisi ahmak
Her kulunu bir sevdaya salar Hak
Kimini huy tutar perinin derdi

Ben huylu değilim muska yaramaz
Kitap devreylesen dahi yaramaz
Lokman Hekim bu yarayı saramaz
Yüz bin tabip gelse birinin derdi

KUL SABRİ'yim yaralarım ellidir
Ârife ne tarif dertli bellidir
Abdalların hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş pîrinin derdi

Be erenler beni yaktı yandırdı
Sevdası serimde ahu gözlümün
Kudret içkisinden verdi kandırdı
Gelir kokuları bana nazlımın

Eğnine giyinmiş cennet libası
Yine sen mi geldin ömrüm havası
Bir buse ver âşıkına cabası
Yüzünden nur damlar elmas yüzlümün

Mübarak gerdana kılayım nazar
Sevdası serimde hu çeker gezer
Dünya bir teline olur mu pazar
Açılmış gülleri bahar yazlımın

Zatın cemalullah aslın Horasan
Var mıdır efendim ilimde noksan
Bir buse verirsen kuluna ihsan
Alma inkisarın SABRİ mazlumun

* * *

Güz ayları geçti goncası soldu
Ak sayalar giydi donunu dağlar
Firkat ile yaman tutmuş iniler
Çevirmiş kıbleye yönünü dağlar

Şol yüce dağları kar geldi yastı
İşleyen yolları caddeyi kesti
Ben şad olam derken gam geldi bastı
Felek bizden aldı kinini dağlar

Ne bahtlı yâr ile yayla yaylayan
İçip soğuk suyun zevkin eyleyen
İzzet ile ikram ile söyleyen
Diller feda kıldı canını dağlar

Dağlar yarın sana boz evler konar
Ter mahbup yiğitler yoğun at biner
Hublar da doldurmuş dolusun sunar
Onlar hoş geçirir gününü dağlar

KUL SABRİ özünü gerçeğe katar
Yücesinde nice nice er yatar
Yarın yâr elince bülbüller öter
Dinleyin bülbülün ününü dağlar

• • •

Yeni bir yâr sevdim hublar çağında
Cenneti âlâda firdevs bağında
Bir od düştü dertli sinem dağında
Koylanır ateşin yanarım dilber

Siyah zülüflerin geçer seyranım
Gündüz mah cemalin nura hayranım
Kuruttun koymadın damarda kanım
Gönlüm bahçesinde sanarım dilber

Ak sinem sineme beyaz göğsünden
Teller Acemistan gerdan Gürcistan
Sükker dudakların doldur o tastan
İçmedikçe nasıl kanarım dilber

KUL SABRÎ der seher vakti uyandı
Yol uğrattı dost bağına dayandı
Dostun gülü kırmızıya boyandı
Ben de bülbül olup konarım dilber

• • •

Nefis kuzgun gibi döner meydanda
Daha senin nefsin kemikte kanda
Terbiye görmemiş handa külhanda
Hünkâr sarayına yol olmak ister

Mürşid-i kâmilden dersin almayan
Okuduğu ilmin başını bilmeyen
Topuğuna çıkan çaya dalmayan
Dünyada ummana göl olmak ister

Sarıgebe çekirg'almış kurulur
Gruba gelmiş yakasından sarılır
Çaylak da bir serçe tutmuş yorulur
Turna şahin için tel olmak ister

Okuduğu ilmin bilmez başını
Uyuz olmuş kütüklerde kaşını
Eline almış da kibrit taşını
Cevahir elmasa lâ'l olmak ister

Anadan atadan öğüt almayan
Babasının kim olduğunu bilmeyen
Urçumun yaptığı sazı çalmayan
Bu Sefil SABRÎ'ye dil olmak ister

Mustafa Öztemiz

Mustafa Öztemiz, çok eskiden Kayserilioğulları olarak tanınan aileden Mükremin Efendi'nin oğlu olarak 1896 yılında Şarkışla'da doğdu. Rüştiye öğreniminden sonra özel dersler alıp arapçasını ilerletti. Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesi'nde idi. 4 yıl orada kaldı. İstiklâl Savaşı'nı İstanbul ve Edirne'de geçirdi. Kendisi depo ve sancak çavuşu olduğu için bir hayli boş zamanı vardı. Bundan faydalanarak Ömer Ziyaeddin Dağıstanî'ye intisap edip dinibilgilerini artırdı. Bir yandan da Ayasofya İmamı Hafız İdris'ten Kur'an ve makam öğrendi. 1923'te terhis olup Şarkışla'ya döndü. Bir daha ayrılmadı.

Mustafa Öztemiz ticaret ve özellikle manifaturacılık yaptı. Yaşlanınca işini çocuklarına bırakıp, zamanını okumak, yazmak ve ibadetle geçirdi. 16 Haziran 1976'da Şarkışla'da öldü.

Şiire ilk gençlik çağlarında koşma yazmakla başlamıştı. O zamanki tapşırması Efkârî idi. 20 yaşına kadar Serdarî'nin meclislerine devam etti.

Gördüğü bir rüya üzerine, koşma turu şiirleri yazmayı bırakan Mustafa Öztemiz, yalnızca tasavvufî şiirler yazdı. Eserlerinden bir kaç örnek aktarıyorum:

Dağlardan aştım geldim
Aşkına düştüm geldim
Havadan uçtum geldim
Medet yâ Resulullah

Yüreğim yandı nare
Elim boş yüzüm kara
Dertliyim sende çare
Medet yâ Resulullah

Aşkın sardı ağlarım
Eridi hep yağlarım
Hem çözüldü bağlarım
Medet yâ Resullullah

Suçluyum sen affeyle
Himmet kıl şefkat eyle
Lütf ü inayet eyle
Medet yâ Resulullah

MUSTAFA Allah de sen
Sahib-i lütf-i hasen
Günahkar âsiyim ben
Medet yâ Resulullah

* * *

Dondu güneş dolunmaz
Hiç yaldızın silinmez
Sensiz Allah bilinmez
Sana nasıl varayım

Senin ismin Muhammet
Benimki âsi ümmet
Sana lâyık şefaat
Ben zayıf bî-çareyim

Yüzüm elime aldım
Doğru kapına geldim
İşte bunaldım kaldım
Göster nerde arayım

Aşkınla düştüm yola
Gelsin gönlüme cilâ
Senden olmazsa deva
Ya ben kime varayım

MUSTAFA adım benim
Hiç yoktur dâdım benim
İsyanda kadim benim
Yüzleri pek kareyim

• • •

Derdime sen dermansın
Hem yareme merhemsin
Sen hadis-i kudsisin
Hem Hazret-i Kur'an'sın

Nar-ı cahim celâlin
Sekiz cennet cemalin
Kün fen yekûn kemalin
Zâhir bâtın aslasın

Arş-ı âzam sendedir
Levh-i mahfuz sendedir
Hakikatin bilinmez
Suretâ bir insansın

Hads-i şerif sözündür
Kur'an senin özündür
Hakk'ı gören gözündür
Her an mest ü hayransın

N'olur yâ Resulullah
Bana aşkımı desen
Başka devlet istemem
Sen sahib-i devletsin.

Sevgilisin nazlısın
Baldan tatlı sözlüsün
Aydan ayrı yüzlüsün
Bir sevgili Süphan'sın.

Nedimî

Nedimî, 1904 yılında Şarkışla'nın Mutibey köyünde doğdu. Babası Hacı Hasan Efendilerden Mustafa, annesi Fatma'ydı. Asıl adı Mahmut Danişmentoğlu olan Nedimî, Şeyh Derdiyar'dan ders aldı. Medreselerinin kapatılması üzerine bazı arkadaşları öğrenim için Sivas'a gittiler. O gidemediği için üzüldü. Can sıkıntısını şiir söyleyerek gidermeye başladı. Bu arada Ruhsati'yi kendisine manevi usta edindi.

Nedimi birinci defa 14, ikinci defa 27 yaşındayken evlendi. Her ikisinden yedi çocuğu oldu. Nüfusu artınca geçim sıkıntısına düştü. Ancak şükürcü olmayı hiç bırakmadı.

Günlük olaylar, aşka ve meşke dair şiirler söyledi. Daha sonralar ise dini konular üzerinde ağırlık verdi. Şiirleri destan gibi uzun olan Nedimî'nin özellikle semaî tarzı şiirleri oldukça başarılı. İşte birkaç şiir:

Bu kadar günahlar bu kadar isyan
Bu kadar delilik bende mi tekmil.
Bu kadar cefalar bu kadar hasret
Bu kadar sefillik bende mi tekmil.

Cehaletin yeli başımda eser
Şeytan ile nefis yolumu keser
Gafletin uykusu gözümü basar
Bu kadar cahillik bende mi tekmil.

Felek göz kırpmadan alıyor bacı
Rabbim fırsat verme kuluna acı
Dolaştı urganım bulunmaz ucu,
Bu kadar gafillik bende mi tekmil.

Sıkkınan saygınan boş kalmaz hâşâ,
Cefalar çok gelir bu deli başa
NEDİMÎ bozuksun yaraman işe,
Bu kadar gâfilik bende mi tekmil.

* * *

Deli gönül maşukunu
Bulur m'ola bulur m'ola
Visale ermek zamanı
Gelir m'ola gelir m'ola?

Muhammed açar ilimi
Toplar başına âlemi
Yel ile saldım selâmı
Alır m'ola alır m'ola?

Yerinden ayrı kaldığım,
Başımı yere çaldığım,
Candan âşıkı olduğum
Bilir m'ola bilir m'ola?

Eren erdi kerâmete
Tutuldum ben nedâmete
Bu hasiret kıyamete
Kalır m'ola kalır m'ola?

Kendinin adıdır adım
Her zaman ismidir yadım
Nedimî der ki muradım
Olur m'ola olur m'ola?

Sıtkı

Asıl adı, Zeynel Abidin olan ve gençlik şiirlerini "Pervane" mahlası ile söyleyen Sıtkı'nın soy kökü, Oğuzların Bozok kolunun Dede Kargın aşiretinin Gül-Yusuf boyuna dayanır. Önceleri, Malatya'nın Tohma Suyu yakınlarındaki Çermeği köyüne yerleşmişler. Buradaki baskıya dayanamayarak Silifke'ye, buradan da Tarsus'un Yenice köyüne geçerek yerleşmişler. Bu göçler sırasında çıkan kolera salgını sonucu ailenin büyük bir bölümü ölmüş.

Babasının adı Mehmet, annesinin adı Eşeli olan Zeynel Abidin 1863 yılında doğmuş. Babasını küçük yaşta kaybetmiş. Köy hocasından ilk okuma yazmayı öğrenirken, Pervane mahlası ile deyişler yapmaya da başlamış. Ondört yıl boyunca şiirlerinde Pervane adını kullandığını bir deyişinden öğreniyoruz:

Çatılmadan erin göğün binası
Muallakta iki nura düş oldum.
Birisi Muhammed, birisi Ali
"Lahmike lahmi" de bire düş oldum.

Ezdi aşkın şerbetini hoş etti
Birisi doldurdu biri nuş etti.
İkisi bir derya olup cuş etti
Lal'ü mercan ince düre düş oldum.

O derya yüzünde gezdim bir zaman
Yoruldu kanadım dedim el-aman
Erişti canıma bir ulu sultan
Şehinşah bakışlı ere düş oldum.

Ben Ademden evvel çok geldim gittim
Yağmur olup yağdım ot olup bittim
Bülbül olup firdevs bağmda öttüm
Bir zaman gül için hara düş oldum.

On dört yıl dolandım pervanelikte
Sıdki ismim buldum divanelikte
Sundular aşk meyin mestanelikte
Kırklann ceminde vara düş oldum.

Sıdkıya çok şükür didara erdim
Aşkın pazarında hak yola girdim
Gerçek ariflere çok meta verdim
Şimdi Hacı Bektaş pire düş oldum.

Sıtkı genç yaşta önce o zamanlar Şarkışla'ya bağlı olan Karaözü köyüne yerleşmiş, daha sonra uzun süre Şarkışla ve çevresinde yaşamış. Bu sebeple pek çok çevrede Sivaslı Sıtkı olarak bilinmekte. 1915 yılında Ruslarla savaşmak için gönüllü yazılan Sıtkı, bazen 19. yüzyılda yaşamış Sivaslı Yağcızade Ömer Sıtkı Efendi ile karıştırılmış.

Sıtkı Baba, hayatının son yıllarında Merzifon'a göçerek yerleşmiş ve burada ölmüş. Şarkışla'da bilinen Kelp Destanı ile bir kaç şiiri şöyle:

Gel tarif edeyim envai kelpi
Kıl tefekkür, birer birer say iti.
Bir cinsi var ki kalpların kalpı,
Baş kaldırmaz, takım görmez yay iti.

Bir cinsi var ki ekser üremez,
Onların cinsi de asla türemez
Bir kapıda karar kılıp duramaz
Sokak sokak yeler hoy iti.

Bir cinsin demir olur yüreği,
Bir cinsi de bilmez kete çöreği,
Her gün yedirirsin yağlı böreği
Hiç terbiye kabul etmez dağ iti.

Bir cinsi var ki canlar yakar.
Yahşi yaman demez dişlerin takar
Bir cinsi var ki işmara bakar
Seğirdip dört nala gider hay iti.

Bir cinsi var ki bilmez şakayı
Değme şikar kurtaramaz yakayı
Boynuna taksan da altın tokayı
Beklemez sürüyü kaçar av iti.

Bir cinsi var ki dolanır güzün
Arayıp bekçiler bulamaz izin
Yediği üzümler kör eder gözün
Düşünce tuzağa ağlar bağ iti.

Sıdkı arif olup haddini tanı
Uğursuz şirretten sakla asanı
Verme fırsatını ısırır seni
Aman sakın azgın olur ev iti.

* * *

Bakışın eğlence yeter
Kirpiklerin cana beter
Yürüdükçe çiçek biter
Suna boylu yosma gelin

Koyma beni el yerine
Kara perçem tel yerine
Koku lazım gül yerine
Kölen olam küsme gelin

Boyun gören geçer candan
Azat eyle kurtar dilden
Sende kılıç boyun beden
Amanım var kesme gelin

•

Alayım bari koynuma
Ölüm girmezdi aynıma
Zülfün telini boynuma
Takdım amma çekme gelin

Pervanem der düştü nara
Yolumu uğrattım zara
Koymuşum yüzümü yere
Amanım var basma gelin.

• • •

Nur-ı ihsanından ey nesli tahir
Bakma isyanıma geç efendim geç.
Nadanı eylemez emri muharrer
Halli isyanımdan geç efendim geç.

Tarikat Mehdi'si sahip zamansın
Adalet tahtında hem alişansın
Ben bir abdi aciz sen bir sultansın
Cümle noksanımdan geç efendim geç.

Sıtkıyı vasfeye bermurad eyle
Yıkılmış gönlümü gel abad eyle
Bağışla suçumu gel azad eyle
Bir avuç kanımdan geç efendim geç.

Şevki Esen

Şevki Esen, 1914 yılında Şarkışla'nın Tuzla köyünde doğdu. 16 Kasım 1982 tarihinde aynı köyde vefat etti. Babasının adı Ali, annesinin ki Ümmühan'dı.

Okuma yazması olmayan Şevki Esen, oniki yaşlarında gördüğü bir rüya üzerine aşıklık yoluna çıktı. Bade içme hikayesi alışagelen aşık hikayeleri ile benzerlik gösterir. Askerliğini yaptığı Merzifon'da bir miktar okuyup yazma öğrendi. Bu sayede köyünde kantarcı olarak görev aldı ve maişetini böyle kazandı.

Şevki Esen'in şiirlerinden bazıları şöyle:

Aşkın taburunu çektim üstüme
Sevda atomları gürledi geldi
Karşı koyamadım nazlı dostuma
Gönül hicap etti terledi geldi

Hücum etti bana durmadan cani
Sırrımıza vakıf ol yüce Gani
Gönül ordusunun başkumandanı
Ay gibi karşıma parladı geldi

Bir arzuhal yazsam âli zatına
Kabul buyurur mu yüce katına
Şahlandırıp binmiş aşkın atına
Çekse de gemini horladı geldi

• • •

Atatürk yollara demir döşetti
Bu varlıklar bütün senin Atatürk
Türkiye'yi adaletle yaşattı
Cihanda söylenir şanın Atatürk

Kimse bize doğru yolu açmadı
Ulu Tanrı böyle Ata seçmedi
Türkiye'nin senden gönlü geçmedi
Her zaman söylenir ünün Atatürk

Sayende bu millet dimdik gezerdi
Hep cahil köylüler yazı yazardı
Ufacık çocuklar imlâ düzerdi
Geçer mi elime günün Atatürk

Ey Ata'm ebedî uykuya yattın
Evlâtların kime emanet ettin
İsmet İnönü'nü vekil mi tuttun
O da bir sevgili canın Atatürk

ŞEVKİ ESEN size ağıt söylesin
İsmet, Fevzi bize yardım eylesin
Niyazımı melekler de dinlesin
Cennet olsun son mekânın Atatürk
(1938)

* * *

Bizim hanım hiç halimden bilmiyor
Aklını şaşırmış vay hanımcığım
Bana diyor niçin maaş gelmiyor
Ne kadar uzadı ay hanımcığım

Ücretimiz dörtyüz lira bellidir
Halka sorsan kazancımız küllidir
Elimize geçen üçyüz ellidir
Daha duymadıysan duy hanımcığım

Git de pazarları dolan diyorsun
Senin yaptıkların plân diyorsun
Ücret miktarına yalan diyorsun
Al da şu parayı say hanımcığım

Tükeniyor yeni aya girmeden
Ben usandım sana hesap vermeden
Maaş aldığımı borçlu görmeden
Bugünlük sandığa koy hanımcığım

Sekiz nüfusum var biri kedidir
Avans alan memurların adıdır
Altı elma aldım çocuk yedidir
Hani bana yok mu pay hanımcığım

ŞEVKİ der almasam duramıyorum
Çıplak bir meclise giremiyorum
Esnafın borcunu veremiyorum
Gel şu elbisemi soy hanımcığım.

Talibi Coşkun

Asıl adı Hacı Bektaş olan Talibi, 1898 yılında Şarkışla'nın Tonus beldesinde doğmuş. Ruhsati ile uzaktan akraba oldukları söylenmekte. Küçük yaşta iken babası Seferberlikte şehit olmuş. Ailesinin geçimi onun üzerine kaldığı için eğitim görememiş, ancak sonraları okuyup yazmayı sökebilmiş.

Ondört yaşındayken çobanlık yaptığı bir sırada rüyasında öldüğü güne kadar dilinden düşürmediği Emine'yi gördüğünü söyleyen Talibi Coşkun, şiire Emine'nin aşkı ile başlamış. Emine, Talibi Coşkun'un deyimi ile Keklik Emine, Taşlıhöyük köyündeki dayısının kızı. Emine başka biri ile evlenmiş. Bu yüzden bir çok defalar mahkemeye düşmüş.

Mahkemelerin arkasından ölüm tehditleri Talibi'yi köyünden ve kasabasından uzaklaştırmış. 1938 yılından ölüm tarihi olan 1976 yılına kadar gurbette, ilden ile, ilçeden ilçeye, köyden köye gezmiş durmuş. Amacı, gezdiği yerlerde Keklik Emine gibi bir güzel bularak evlenmek, ya da bir fırsatını bulur zengin olursa, dönüp sevgilisini geri almakmış.

Talibi Coşkun şiirlerini geçim kapısı yapan bir kişi. Kendi anlatımıyla 67 vilayeti, 455 ilçeyi ve onbin köyü gezmiş. Gezdiği yerlerde bastırdığı şiir kitapçıklarını satarak geçimini sağlamış.

Talibi saz çalamadığı halde şiirlerinin güzelliği ve şahsiyetinin kuvvetliliği ile kendini dinletmek imkanını buluyordu. Halkımız saz ile sözü birlikte dinlemeye alışık olmasına rağmen Talibi'nin deyişleri saza ihtiyaç bırakmayacak bir etkiye sahipti. Kendisi ile ilgilenenlere saygı gösterirdi. İlgilenmeyenler de hiciv ve beddualarından nasip alırdı.

Talibi, milli duyguları çok kuvvetli olan bir şairdi. Ülkeyi ilgilendiren büyük olaylar, deprem su baskınları, tren, uçak, maden, deniz kazaları ve Kıbrıs destanlarına konu olmuştu. Kuvvetli bir güldürü ve hiciv yeteneği vardı.

Talibi Coşkun ölmeden bir kaç gün önce Ankara'da askeri birlikler tarafından davet edilmiş ve kendisine altıyüz lira toplanmıştı. 12 Mart 1976 günü kahvehanede otururken aniden öldüğünde cebinden bu para ve bir kaç madalya çıkmıştı. Bunlardan başka bir şeyi yoktu. Ankara Karşıyaka mezarlığına gömüldü.

Talibi, pek çok şiirinde ulaştığı lirizim ile halk şiirinin adı anılmaya layık bir temsilcisi olmuş ancak, hak ettiği kadar anılmamıştır. Sağlığında radyo ve televizyona çıkmayı çok isterdi. Ancak bir türlü bu kapıyı aralama becerisi gösterememişti. Şimdi pek çok türküsü radyo repertuarlarında bulunuyor.

Yüce dağ başında pınar gözlüsün
Sürüden seçilmiş emlik kuzusun
Güzellerin başı yayla kızısın
Belki seni bana yazar Yaradan

Seni gördüm evvel bahar yaz iken
O güzellik sende cilve naz iken
Güller gonca iken teller saz iken
Belki seni bana yazar Yaradan.

Nasip olsa yine gitsem yaylaya
Doya doya baksam suna boyluya
Senin için yalvarırım Mevlâ'ya
Belki seni bana yazar Yaradan

Talibî derdine derman bulmuyor
Aşıklar dünyada murat almıyor
Bu zamanda dilek kabul olmuyor
Belki seni bana yazar Yaradan.

* * *

Bu gece yatarken gaflet halinde
Yine Emine'nin düşünü gördüm.
Çayıra oturmuş mendil elinde
Ağlamış gözünün yaşını gördüm.

Sabah oldu hep yürüdük kazaya
Bizi celbettiler ağır cezaya
Hepimiz bir olduk durduk hizaya
Sağdan Emine'nin kaşını gördüm

Üçü birden içeriye girdiler
Huzuru hakime karşı durdular.
Alelusul ifade verdiler
Uzattı boynunu başını gördüm.

Emine bilmez engini yüceyi
Beraber getirmiş öbür kocayı
Mübaşir yüzünden aldı peçeyi
Al dudak inci dişini gördüm.

İpek gibi elden ele üzülmüş.
Mercan gibi koldan kola düzülmüş
Yad el değmiş düğmeler çözülmüş
Ne kadar da beyaz döşünü gördüm.

Talibî der ifademiz kurtuldu.
Bugün yari gördüm yürek yırtıldı
Üçü bir çıktılar kapı örtüldü
Sonraki bakmamda peşini gördüm.

• • •

Güller açsam bağlar gibi
Gazel döksem çağlar gibi
Altın olsam dağlar gibi
Dönüp bana bakan olmaz

Kuş olup gezsem havayı
Arayıp bulsam yuvayı
Dünyada kuru davayı
Benim gibi çalan olmaz.

Hazne dolu akçam olsa
Türlü kuma bohçam olsa
Yalan dünya bahçem olsa
Benden bir gül alan olmaz.

Talibi der ki n'olurum
Mekanı nerde bulurum
Korkarım garip ölürüm
Cenazemi kılan olmaz.

• • •

Söylesen sözümden anlayan yoktur
Kulağını tutup dinleyen yoktur
Yeni geldim beni tanıyan yoktur.
Arada gezerim öksüzler gibi.

Bazı yeşil oldum, bazı al oldum.
Bazı zehir oldum, bazı bal oldum,
Söyleye söyleye gayri lal oldum
Daha konuşamam dilsizler gibi

Sahipsiz bahçede fidan büyümez,
Meyvası yetişse hırsızlar koymaz
Söylesem kimsenin kulağı duymaz
Havadan alırım telsizler gibi.

Talibi Coşkun der fikre daldım
Şaşırdım kendimi gayet bunaldım
Evimi yalnız bıraktım geldim
Yolumu şaşırdım yolsuzlar gibi.

Veli

Aşık Veli, 19. yüzyılın başında Şarkışla'nın İğdecik köyünde doğmuş. Babasının adı Hüseyin, annesinin ki Kamer'miş. hem annesi hem babası halk şairiymiş. Gençliğinde çobanlık yaparak hayatını kazanmış. Son derece alçak gönüllü olan Veli "Çoban olup kaval çalamadım, aşık olup saz çalamadım." diye yakınırmış.

Ustası Kemter'e yürekten bağlı olan Aşık Veli, onun gibi sade bir dil kullanmış.

Aşık Veli, çağımızda yaşamış pek çok halk şairine etki yapmış. Şiirleri ölümünden sonra tertip edilmiş olan cönklerde yer alıyor.

Şiirlerinden Hacı Bektaş Tekkesi'ne ve Çelebi Hamdullah Efendi'ye büyük bir saygı olduğunu, onu ziyaret etmek istediğini ama nasip olmadığını anlıyoruz. İki kez evlenen Aşık Veli'nin sekiz kızı, bir de oğlu olmuş. Altmış yaşlarındayken 1854 yılında köyünde ölmüş.

Okuma yazması olmayan Aşık Veli, şiirlerini hep irticalen söylemiş. Buna rağmen kudretli eserler vermiş. Bir bölümü cönklere geçerken, pek çoğu da yazıya geçirilmediği için anonimleşmiş.

Aşık Veli, şiirlerinde Kul Veli, Derviş Veli gibi mahlaslar da kullanmış. Şimdi şiirlerinden örnekler sunuyorum.

Huriler gılmanlar dergaha gider
Aşk kervanı olmuş yoluna karşı
Tutiler kumrular kafeste öter
Bülbül aşık olmuş gülüne karşı.

Dost bizinen olmuş, ben olsam esir
Köle dese alsa bulmasa kusur
Gerdanın dar olmuş ben olsam Mansur
Asılsam zülfünün teline karşı

Seherde Leyla'nın iline baksam
Derya olsam dostun gölüne aksam
Ya sail olsam, ya seyyaha çıksam
Gidebilsem dostun yoluna karşı

Velim eyder güzel dostum gelir mi?
Şu garip gönlümün gamın alır mı
Kuru kovanda haysiyet olur mu,
Arı aşık olmuş balına karşı...

• • •

Bugün gamda gördüm zülfü siyahı
Gülmedi sultanım bilmem ne haldir?
Merhamet kılmadı garip halime
Sormadı sultanım bilmem ne haldir?

Aşkının derdiyle abdal oldum ben,
Öldürüp de ara yerde etme kan
Gözlerimde gevher, dizimde derman
Kalmadı sultanım bilmem ne haldir?

• • •

Değirmenler döner gözüm yaşından
Gönül çırka döner gider dost deyû,
Yar dedikçe yarelerim sızılar
Dertli sinem yanar gider dost deyû

İrakip lal ile mercanı bilmez
Alım satım edip her canı bilmez
Bu edna bin canda bir canı bilmez
Heman niyaz kılar gider dost deyû

Veli'm eydür ben dostu Hak belleyi
Kelp rakip gelmiş dost dileyi
Ben ise uğruna koydum kelleyi
Baş meydanda döner gider dost deyû...

Veyselî (Visalî)

Veyselî, Aşık Veysel Şatıroğlu gibi Şarkışla'nın Sivrialan köyünde 19. yüzyılda yaşamış. İlk gençlik yıllarında bir ara delirdiği için, kağnıya bağlayıp Hacı Bektaş tekkesine götürmüşler. Orada aklı başına gelmiş.

Şiirlerinde önceleri Veysel veya Veyselî mahlasını kullanırken, daha sonra Çelebi Hamdullah Efendi Visalî mahlasını vermiş.

Ömrünün sonuna doğru Bozhöyük'e göçtüğü ve orada öldüğü söyleniyor. Tarikat şiirlerinden biri şöyle:

Kün deyince halk eyledi âlemi
Kıblem sensin secdegâhım olan yar.
Nahnı kasemnada çaldın kalemi
Kıblem sensin secdegâhım olan yar.

Ağ gül ile kırmızı gül duruştu
İki derya birbirine karıştı
Ervahından cimim cana erişti
Kıblem sensin secdegâhım olan yar.

İbtidadan intihaya görüştüm
Menzil menzil dostlar ile yarıştım.
Hamdülillah maksuduma eriştim
Kıblem sensin secdegânım olan yar.

Otuziki huruf cisminen cana
Bir veçhile böyle geldi cihana.
Sebebi vücudum an'oldu ana
Kıblem sensin secdegâhım olan yar.

Binikiyüz seksendörttür **Visalî,**
Ahed Ahmet Haydarı Kerrardır Ali
Balım Sultan Hacı Bektaşı Veli
Kıblem sensin Secdegâhım olan yar.

İÇİNDEKİLER

Birinci Baskının Önsözünden 5
Serdarî'yi Anarken 9
Giriş 11
Dünü ve Bugünü İle Şarkışla 14
Şarkışlalı Aşık Serdarî'nin Hayatı 19
Şarkışlalı Serdarî'nin Şiirlerinde Sanat 36
Şarkışlalı Serdarî'nin Şiirleri 44
- Çare Mustafa 45
- Eyleme 47
- Demhanelerde 48
- Kınam Ağladı 49
- Bostanımı 51
- Yanmayayım mı? 52
- Felek 53
- Deli Serdarî 54
- Senin mi? 55
- Vururlar Seni 56
- Neler Etti 57
- Sözüm Yok 58
- Beklerim 59
- Bizim I 61
- Bizim II 64
- Duramıyorum 66
- Kuloğlan 68
- Varman 69
- Yiğidin 70
- Ne Bilsin 71
- Gönül Eğlensin 72
- Olsun 72
- Borç Olsun 73
- Garip 74
- İreçber 75

Dilber 76
Demişler 77
Karı Değildir 78
Oturur 79
Ündür Bu 80
Ölümü 81
Serdarî'nin Kızı Ayşe Berk 82
Ayşe Berk'in Şiirlerinden Örnekler 83
Malumun Olsun Atatürk 83
Atatürk Binler Yaşasın 86
Babamın Ömrü 87
Yazımız 88
Ekrem Berk'ten Bir Şiir 89
Serdarî'nin Hemşehrisi Halk Ozanları 91
Agahî 92
Akkaşların Hüseyin (Şahan Ağa) 99
Ali İzzet Özkan 102
Ayşe Öksüz 108
Aziz Üstün 111
Bekir Kılıç 114
Firkatî 117
Halil Soylu 118
İzzetî 121
Kör Kâmil 124
Kemter 126
Kul Sabri 131
Mustafa Öztemiz 136
Nedimî 138
Sıtkı 141
Şevki Esen 145
Talibi Coşkun 148
Veli 151
Veyselî (Visalî) 153

AHMET ÖZDEMİR

1948 yılında Şarkışla'da doğan Ahmet Özdemir, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nü bitirdi. Öğrencilik yıllarında gazeteciliğe başladı. Düzeltmenlikten genel yayın müdürlüğüne kadar çeşitli görevler yaptı. Şimdi Basın İlân Kurumu'nda İlân ve Kontrol Hizmetleri Müdürü olarak çalışıyor. Ayrıca Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin yayını olan Bizim Gazete'de ve çeşitli kültür dergilerinde eleştiriler yazıyor Özdemir, bazı radyo ve televizyon programlarının da metnini hazırlıyor.

Cenap Şehabettin, Ahmet Haşim, Kelkitli Serdarî, Şarkışlalı Aşık Serdarî, Maraşlı Hüdaî, Aşık Cafer, Eşref Bey Hikayesi, Sevgi Çıkmazı, Cönklerden Günümüze Halk Şairlerimiz, Folklor Penceresi, Tevfik Fikret, Abdülhak Hamit Tarhan; Ahmet Özdemir'in yayınlanan kitaplarından bazıları.

Elifin Türküsü, Bir Avuç Toprak gibi romanları ile Duble Kaynana, Kuşku, Armudun Sapı, Kuzgunculuk Varupu adlarında oyunları da olan Özdemir, Osmanlıca'dan günümüz Türkçe'sine ve alfabesine bir çok çeviriler yapmış. Ahmet Özdemir'in Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Meslek Sorunları Komitesi, Hoca Ahmed Yesevi Vakfı Mütevelliği, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği Danışma Kurulu ile Gazeteciler Emeklilik ve Sosyal Hizmetler Vakfı Denetleme Kurulu Üyeliği gibi fahrî görevleri var.